

ספר

נחלת
אריה

ואלה
תולדותיהם
של צדיקים

תוכן ואלה תולדותיהם של צדיקים

- מבוא קעג
- פרק א' – מקור מחצבתו ותולדותיו קעה
- פרק ב' – גדלותו וקדושתו קפר
- פרק ג' – מקומות רבנותו קצ
- פרק ד' – אשכבתיה דרבי קצז
- פרק ה' – ביתו אחריו וירושתו הרוחניות ר

מבנו הגה"ק רבי דוד עבי הגדול מקדעמניץ זי"ע

- פרק ו' – תולדותיו, גדלותו וקדושתו רז
- פרק ז' – מקומות רבנותו ריד
- פרק ח' – פטירתו, ביתו אחריו, וירושתו הרוחנית ריט
- פרק ט' – ובכתבי הקודש נאמר רל

*

- מגילת יוחסין "גדולת דוד" רמא

מבוא

ושמעתי מהרב דק"ק פולנאה (בעל תולדות יעקב יוסף)
ומהרב דקהלתנו (הרה"ק רבי גדלי' מליניץ בעל תשואות חן),
שהבעל שם טוב אמר,
כל מי שמספר בשבחי הצדיקים,
כאילו עוסק במעשה מרכבה

(שבחי בעש"ט)

איתא בירושלמי (סקלים פרק ב, הלכה ה) אמר רב גידל האומר שמועה בשם אומרה, יראה בעל השמועה כאילו עומד לנגדו, שנאמר (תהלים לט, ז) אך בצלם יתהלך איש ועיי"ש בקרבן העדה. ולכאורה איך שייך לומר "יראה בעל השמועה כאילו עומד לנגדו", היכן שבעל השמועה היה מאות שנים לפני זה שלא ראהו מעולם, אלא הכוונה ד"יראה" הוא לשון "הבנה" (עיין רש"י וירא), פי' להתבונן ולהתעמק בראיה שכלית, ראיה רוחנית, גדלותו קדושתו צדקתו ופרישתו של בעל השמועה, שיהיה לו הערכה עמוקה, התבטלות אמיתית, ובושה עצמית מגודל רום מעלתו גדלותו וקדושתו של בעל השמועה, כי אז מתוך ההתפעלות וההתרגשות מענק הרוח, ישפיעו עליו דבריו הקדושים ויפעילו עליו רושם עז וכביר בלתי משוער כלל, ויקבל כל הגה והגה היוצאת מפיו כנתינתה מסיני ממש, ואז יתדבק באורו להמשיך לילך בדרכיו, בקדושתו, צדקתו מידותיו הטהורות, עבודתו הקדושה מסירתו הנפלאה ודרכי פעליו בחייו, בבחי' "מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי (תנא דבי אליהו רבה פרק כ"ה), שפי' בספה"ק הכוונה שלכה"פ יהיה דומים מעשינו – לו במעט, ואפי' נגיעה כל שהוא למעשיהם הקדושים. וכדאיתא בספה"ק "נועם אלימלך" (פר' שמות) וזלה"ק: ...דהנה סימן טוב לאדם כשהוא שומע ממעלות הצדיקים ועבודתם בקדושה לשמו יתברך, אם באותו הפעם לבו חושק ומתלהב מאד שיזכה גם הוא לעבוד השי"ת באמת, זהו סימן טוב שה' עמו, וזה דבר ה', עכלה"ק.

וזה גם כוונת המדרש (במדבר רבה פרק כא) שהקב"ה מתעסק בשבחן של צדיקים וזה לפרסמן, והטעם כדי שנתדבק אנו ג"כ בדרכיהם הקדושים לשבח ולפרסם הצדיקים הקדושים אשר בארץ המה, כדי שנוכל לקבל ההשפעה מדבריהם הקדושים ויפעילו עלינו להמשיך בדרכיהם הטובים, וכדאיתא במאירי (יומא לח, ב) וזלה"ק: מצוה לאדם שיספר בשבחן של צדיקים כל זמן שמזכירם, כדי לקרב בני אדם למעשיהם, עכ"ל, וכמו"כ איתא גם ברבינו בחיי (פר' וישלח) וזלה"ק: יתחייב האדם לחקור הצדיקים ולספר שבחם, ומרן החתם סופר (בשו"ת חלק ו, סי' נט בד"ה והנה) כתב וזלה"ק: לספר בשבח הצדיקים הוא מצוה גדולה עכלה"ק.

פרק א'

מקור מחצבתו ותולדותיו

ראה הקב"ה שהצדיקים מועטים, עמד ושתלן בכל דור ודור (יומא לח, ב), בין גאוני ומצוקי ארץ בתקופה הזוהרת והמפוארת של תחילת זריחת אור ודרך החסידות, תופס מקום מיוחד האדם הגדול בענקים, "הרב הגאון הגדול, החרוף ובקי בכל חדרי התורה, בוצינא דנהורא, נר ישראל, פאר הדור, עמוד הימין"^(א), הגאון האמיתי והקדוש, ראש גולת אריאל, ארי שבחבורה, שד התורה, מנורה הטהורה, רבה דעמא ומדברנא, מלאך אלקים^(ב), קדוש יאמר לו, "המאור הגדול המפורסם"^(ג), כקש"ת רבינו אריה לייבוש אויערבאך זצוקללה"ה זי"ע ועכ"י, אב"ד דק"ק בוטשאטש, ואח"כ עלה ונתעלה ונתעטר בכתר הרבנות כאב"ד ומ"צ דק"ק סטאניסלאב יצ"ו והגליל.

הוא היה מהאריות שבחברייא קדישא חד מבני היכלא דמלכא של מרן אור שבעת הימים, קודש הקדשים, התנא האלקי רבינו ישראל בעש"ט ממעז'בוז זצוקללה"ה זי"ע ועכ"י, שהעיד עליו שיש לו נשמת האמורא הקדוש

א = לשונו הזהב של תלמידו בן אחותו בעל מאיר נתיבים זי"ע, ומובא לקמן ב"חלק שאלות ותשובות" סי' ג' עיי"ש.

ב = ג"כ כנ"ל.

ג = לשונו הזהב של הגאון בעל נודע ביהודא זצ"ל, בספרו שו"ת נודע ביהודא אבה"ע תקנת עגונות סי' כ"ט עיי"ש.

אביי(ד). הוא היה דודו (אחי אמו), רבו המובהק, וחותנו בזו"ש של הגה"ק המקובל האלקי רבי מאיר מרגליות זצוקללה"ה אב"ד דק"ק לבוב והגליל בעל "מאיר נתיבים" ועוד.

*

אלה תולדות האדם הגדול בענקים – בדורו דור דעה. רבינו הגה"ק רבי אריה לייבוש זי"ע חוטר מגזע אראלים ותרשישים, מהמשפחות המיוחסות והמפורסמות ביותר בכרם בית ישראל לדורותיו, אשר גדולי ישראל ומצוקי ארץ, נגידים מפורסמים, פרנסי וראשי הצבור נמנו עליה, ה"ה משפחת "אויערבאך" המעטירה והחשובה^(ה), אשר כבר מאות בשנים שמתיחסים אליה רבנים מופלגים ומפורסמים, גדולי תורה ויראה שישבו על מדין בקהלות קדושות בתפוצות ישראל, מחברי ספרים ידועים בכל מכמני התורה.

*

ד = כ"כ נכדו הגאון רבי ישראל מתתיהו אויערבאך זצ"ל אב"ד דק"ק בוסק וגוואדזיץ בהסכמתו לספר "זכרון יהודא" (מרבי יהודא ב"ד נפתלי הערץ מבראדי), שנדפס בלבוב תרנ"ד, שכתב ששמע מאביו הגאון רבי נחמן זאב זצ"ל אב"ד מונסטרישץ, ובהקדמת ספרו "אלפי ישראל" על חו"מ, עיי"ש.

ה = כאן המקום לציין כי שם משפחה זו נכתב בכמה מיני אופנים שונים כגון "אויערבאך", "אברבוך" וכדומה, ולא ידוע לנו אם כולם הם ממקור אחד, או שמות שונים, ולדוגמא יש לנו חמשה משפחות בשם זה, ולא ידוע אם יש להם קשר משפחתי ביניהם, ואלו הם :

א] משפחת "אויערבאך" זו של הגה"ק רבי אריה לייבוש מסטאניסלאב זי"ע, שבו אנו עוסקים בעת.

ב] משפחת אוירבך של הרה"ק רבי אברהם דוב בער זי"ע אב"ד חמעלניק חתן הגה"ק הכהן הגדול בעל תולדות יעקב יוסף מפולנאה זי"ע, (וכאן המקום לציין כי הרה"ח רבי אברהם יהושע העשיל אברבוך ז"ל מתל אביב שהי' דור ששי להרה"ק מחמעלניק זי"ע הנ"ל, כותב במגילת יוחסין שלו, כי השם "אברבוך" הי' מאוד חביב בעיני זקנו הרה"ק מחמעלניק זי"ע הנ"ל, יען כי קבלה אצלם ששם משפחה זו נמשכת עוד מרשכבה"ג התייר הגדול רש"י הקדוש זי"ע שהי' מתייחס לגזע דוד המלך ע"ה עיי"ש).

ג] משפחת "אויערבאך" של הרה"ק רבי אברהם דוב בער מאווריטש זי"ע בעמ"ח ספה"ק בת עין, שזכה ועלה לארץ הקודש לחונן את עפרה ושם נתפרסם ע"י סיפור הרעש בצפת בשנת תקצ"ז.

רבינו הגה"ק רבי אריה לייבוש זי"ע נולד בשנת ת"ע בערך⁽¹⁾, לאביו הגאון הגדול והקדוש רבי מרדכי מארדוש זצוקללה"ה מקרעמניץ אב"ד דק"ק באמבורג והמדינה⁽²⁾, בהגאון המפוי מוה"ר דוד זצ"ל אב"ד ראווא, בן הגאון רבי אביגדור זצ"ל נו"נ לרבינו התייר הגדול רש"י הקדוש ולמעלה בקודש. אחותו של הגה"ק רבי מרדכי מארדוש זי"ע הנ"ל היתה אמו של הגה"ק רבי דוד אופנהיים זצ"ל⁽³⁾.

אשת הג"ר רבי אביגדור זצ"ל הנ"ל היתה בתו של הגדול החסיד הקצין מו"ה רבי שמואל הלוי פו"מ בלאדמיר, (הוא אביהם של הרבנים הגאונים המפורסמים האחים הקדושים רשכבה"ג רבינו יצחק הלוי אב"ד דק"ק

ד' משפחת "אברבך" של הרה"ק רבי צבי מענדיל זי"ע אב"ד האניפאלי בנו של הרה"ק רבי משולם זי"ע מהאניפאלי זי"ע.

ה' משפחת "אויערבך" של הגאון המפוי רבי חיים אויערבאך זצ"ל אב"ד לונטשיץ בעמ"ח דברי משפט (וקנו של בעל אמרי בינה אב"ד ירושלים).

לפי המסורה שמסר הגאון המפוי רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוקללה"ה בעל מנחת שלמה, שזקנו הרה"ק רבי אברהם בער מחמעלניק זי"ע הנ"ל הי' לו קשר משפחתי עם משפחת בעל הדברי משפט הנ"ל, אבל לא ידוע לו איך ומה (מפי הרב אהרן שפירא מהומנא).

ו = כ"כ בספר מאורי גליציה בערכו ח"א עמו' 35, ובספר ימי זכרון בערכו ליום י' חשון.

ז = כן חתם רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע בתשו' שכתב לתלמידו ב"א הגה"ק בעל מאיר נתיבים זי"ע (המזבאים לעיל בחלק שו"ת), ובהסכמתו על ספה"ק דברי חכמים מיום י"ז אדר תצ"ט, וז"ל: הק' ארי' ליב בהרב ה"ה המנחת מ"ו מהרו"ר מרדכי זצלה"ה, ומובא לקמן בפ"ג עיי"ש. וכמו"כ מובא ג"כ בספריהם של צאצאי משפחה מפוארת זו כגון: זכרון יהודא הנ"ל, תפארת שלמה - טשערנוביץ תרנ"א, מלבושי טוהר - ווארשא תרכ"ב ועוד, וכן כתבו כל כותבי הדורות.

אבל בשער הספר אהבת דוד שנדפס בפארגורזע תרנ"ח, וכמו"כ בשער הספר תדושי נחלת בן יוסף שנדפס בלבוב תרס"ב, כתב שהרה"ק רבי אריה לייבוש הי' בנו של רבי דוד (בן אחותו של הטו"ז) בן רבי מרדכי מארדוש - והוא טעות גמור.

ח = רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע מזכיר את רבי דוד אופנהיים בתשובתו סימן א' שכתב וז"ל: ... ומצינו הרבה גאונים מפורסמים שהסכימו, ואף דעת כמה ראשונים ואחרונים הפוסקים כר"ן וכמסקנת הגמרא, אשר הוכחנו שהכריעו כן מדעתם ולא ע"פ שקלא וטריא

לאדמיר בעל חידושי מהר"י, ורבינו הק' רבי דוד הלוי אב"ד דק"ק לבוב בעל טורי זהב^(ט), חתן הגאון מו"ה רבי יצחק אב"ד דק"ק לאדמיר^(י), בן הרב רבי בצלאל זצ"ל.

אביו הגה"ק רבי מרדכי מארדוש זי"ע אב"ד באמבורג

על הגה"ק רבי מרדכי מארדוש זי"ע הנ"ל מסופר^(יא), כי מתחלה היה מתגורר בעיר קרעמניץ, וכאשר נפטר הגאון אב"ד דק"ק באמבורג שהיתה עיירה מפורסמת מלאה גאונים ומצוקי ארץ, שלחו ראשי הקהילה שני תלמידי חכמים מובהקים ומפורסמים, לשוט בארץ ולבקש להם אדם גדול אשר כתר הרבנות בעירם הגדולה והמפורסמת תהיה הולמתו. בדרכי נסיעתם עברו גם את העיר קרעמניץ ושם ראו את הגה"ק רבי מרדכי מארדוש זי"ע הנ"ל

דגמרא לדינה, ומהם הגאון מהר"ל מפראג, ובעל תוי"ט, ומהר"י פלק, והגאון מוה' יהושע מקראקא, והגאון בן דודתי מו' דוד אפנהיים בספר נשאל דוד, עכ"ל.

ט = רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע מזכיר את מרן בעל הטורי זהב בשם דודי בכמה מקומות. (א) בחלק החידושים על הש"ס, למסכת ראש השנה דף יח, שכותב "דודי זקני הגאון בעל הט"ז", (ב) בחלק השו"ת בסימן א' מזכירו ג"כ בשם "דודי זקני בעל ט"ז", (ג) שם בסימן ב' כשכותב לבעל מאיר נתיבים כותב "דודינו זקנינו הגאון בעל טורי זהב", (ד) שם בסימן ג' כותב וז"ל: "וומהם ד"ז הגאון בעל שיח יצחק אחיו ורבו של ד"ז הגאון ט"ז דעתו ג"כ לצידוף קולא וכו', עכ"ל.

ושם בסימן ו' בשאלה שכותב בעל מאיר נתיבים זי"ע לדודו רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע, מעתיק את דברי מרן הב"ח חמיו של הט"ז, וחותם - עכ"ל ד"ז הב"ח, ובהמשך דבריו כותב עוד פעם "ודודי זקני הבית חדש" עיי"ש.

י = הנקרא רבי יצחק בצלאל'ש, ומובא בשו"ת הב"ח החדשות סי' ע', ובשארית יוסף סי' י"ז, ונפטר בשנת של"ו.

יא = כ"כ הגאון רבי צבי יחזקאל מיכלזון זצ"ל אב"ד פלונסק בקונטרס היוחסין "בית צדיקים" שנדפס בסוף ספר "נפלאות היהודי" בהערה אות י"א באמצע, (דף נא, א), ו"פתחא זעירא" שנדפס בספר "צבא רב" דף י"ד - ט"ו, ובקונטרס "כבוד הבית" שנדפס בספר "בית משולם" דף ל"ג - ל"ד.

והשתעשעו עמו בדבר הלכה ובפלפולא דאורייתא, וראו את רוב גדלו ועוצם חריפותו ובקיאותו, הוא מצא חן בעיניהם, ונתנו לו את ה"כתב הרבנות" של עירם החשובה באמבורג, ולקחו אותו ואת כל אשר לו לעירם.

כאשר באו לכפר אחד הסמוך לק"ק באמבורג, אמרו לו האנשים המשולחים, אנחנו נסע מקודם לעיר לבשר לאנשי העיר מביאת כבוד רום מעלתו, בכדי שכל אנשי העיר יצאו לקראתו לקדם את פניו כראוי ויאה למעלת כבוד תורתו, וכן עשו שהמשולחים נסעו העירה, והוא המתין להם כל היום ההוא וכל הלילה שיחזרו אליו, ולא באו, אך למחרתו באו איזה אנשים מראשי הקהילה הק' של העיר באמבורג, ויאמרו אליו, רבינו הגדול יש לנו דין תורה להציע למעלת כבוד תורתו, וכאשר רבינו יגזור אומר כן יקום.

התחילו לספר לפניו כדברים האלו, הן הרב האב"ד הקודם שנפטר לפני זמן לא רב, הניח אחריו בן אחד גדול בתורה הראוי למלאות מקום אבותיו בתורה ובחכמה, והוא אב"ד בעיר אחרת, וכאשר עברו שבעת ימי האבל מפטירתו של הרב אב"ד הקודם זצ"ל, שלחנו אליו אגרת רבנות וביקשנו ממנו לבוא אלינו ולשכון כבוד בעירנו למלא מקום אבותיו, ולא קבלנו ממנו שום מענה ותשובה, כתבנו אליו אחר פסיקת זמן איגרת שנית, ועוד פעם לא קבלנו ממנו שום מענה ותשובה, כתבנו אליו בפעם השלישית והזהרנו אותו כי אם לא נשיג ממנו מענה ותשובה עד ירח ימים, אז נקבל רב אחר לאב"ד ומנהיג בעירנו. וכאשר עבר ירח ימים ולא קבלנו שום תשובה, שלחנו את המשולחים על פני הארץ לבקש לנו רב ומורה דרך, ועתה בא בנו של האב"ד הקודם, בזמן שמעלת כבוד תורתו הגיע, ולא נדע מה נעשה ואיך לשית עצה בנפשינו.

ענה להם הגה"ק רבי מרדכי מארדוש זי"ע הנ"ל, לינו פה הלילה והשיבותי אתכם דבר. למחרתו קרא להאנשים הנ"ל ואמר להם כי כס הרבנות שייך לבן הרב הקודם, ואנכי אסע לביתי. האנשים הנ"ל ביקשו ממעכ"ת סליחה וכפרה על טרחתו והעגמ"נ שגרמו לו, ויקחו ממנו ברכת פרידה ונסעו לדרכם. גם הגה"ק רבי מרדכי מארדוש זי"ע נסע לדרכו, ובבואו לכפר השני נשבר אופן העגלה ולא יכל להמשיך דרכו הלאה, ונשאר שם בבית האכסניא.

למחרתו ביום השני חזרו ראשי הקהילה מעיר באמבורג ויאמרו אליו רבינו, הרב אב"ד שלנו החדש נפטר בפתע פתאום ל"ע ביום אתמול ושחל"ח, וע"כ מיהרנו כעת לשוב ולהודיע למעלת כבוד תורתו להחזירו לעירנו ולעטר אותו בכתר הרבנות כאב"ד, הוא הסכים וחזר עמהם.

אחר עבוד איזה שבועות מעת שנתקבל לאב"ד, בהזדמנות אחת שאלו אותו אנשי העיר, ילמדנו רבינו מה זאת עשה לנו אלקים, כי מתחלה קבלנו אותו לאב"ד, ואח"כ בא בנו של הרב הקודם, וגם מעכ"ת פסק והסכים כי הרבנות שייך אליו כבנו ממלא מקומו, ותיכף ומיד נפטר ל"ע אח"כ, ושוב מעכ"ת חזר ונתעטר בעטרת הרבנות, הלא דבר הוא.

ענה להם הגה"ק רבי מרדכי מארדוש זי"ע, ידוע תדעו כי בשמים נגזר כי שנינו נשב על כסא הרבנות בעיר באמבורג - וכמובן ידחה אחד מפני חבירו, ויהי ריב בין אבי זצ"ל ובין אביו הוא האב"ד הקודם, אבי זצ"ל ביקש כי בן הרב הקודם יהיה לרב מקודם ואני אחרי, ואביו של הרב הקודם זצ"ל ביקש כי אנכי אהיה מקודם ובנו יהיה אחרי, כלילה בא אלי אבי זצ"ל בחלום ואמר לי תפלתו הועילה ונגזר כי בן הרב הקודם יהיה תחלה לרב אב"ד, ואח"כ אני, וע"כ פסקתי שהרבנות שייך אליו כי לו משפט הבכורה מטעם ירושה, וכעת - לאחר המקרה שקרה ל"ע - כסא הרבנות הוא שלי.

*

להגה"ק רבי מרדכי מארדוש זי"ע הנ"ל חוץ מבנו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע הנ"ל, היו לו עוד שתי בנות(יב): א - הרבנית הצדקת מרת שיינציא ע"ה שבזו"ש היתה אשת הגה"ק רבי צבי הירש מרגליות זצ"ל אב"ד יאזלוביץ, (בהגה"ק רבי יוסף זצ"ל אב"ד יאזלוביץ, בהגה"ק רבי משה מטרניגרד זצ"ל, בהגה"ק רבי מנחם מענדיל מרגליות מפרמישלא זצ"ל ולמעלה בקודש), ונולדו להם האחים הקדושים רבי מאיר זי"ע אב"ד לבוב בעל מאיר נתיבים הנ"ל, ורבי יצחק דוב בעריש זצ"ל אב"ד יאזלוביץ. ב - בתו השנייה התגוררה בעיר קרעמניץ, בקשר לבתו זו מסופר הסיפור דלהלן(יג):

יב = כ"כ בבית צדיקים שם.

יג = ג"כ שם.

אחר שישב הגה"ק רבי מרדכי מארדוש זי"ע כמה שנים בעיר באמבורג, בא לעיר קרעמניץ לבקר את בתו והתעכב שם כמה שבועות. כאשר נסע משם, עבר בדרך ע"י בית החיים דק"ק קרעמניץ, ואז פתח פיו ואמר, מה נאה המקום הזה, זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי אויתיה. וחזר להעיר ושלח לקרוא את החברא קדישא דשם ואמר להם אנכי מת, ורצוני להקבר אצל מצבה ישנה פלונית, ואנשי הח"ק הבטיחו לו.

אחרי איזה ימים נתבקש הגה"ק רבי מרדכי מארדוש זי"ע לישיבה של מעלה ושחל"ת, וכאשר נודע ברבים דבר הצוואה שביקש שיקבר אצל מצבה ישנה בעיר, נזכר זקן אחד בעיר כי מסורת הוא בידם, כי האיש אשר נקבר תחת האבן הזאת היה איש אלקים קדוש ונורא והגיע למדרגת רוח הקודש, וצוה שלא לקבור אצלו שום איש, יהי מי שיהי, וע"כ אסור לקבור אותו אצלו.

כאשר שמעו אנשי הח"ק מה שסיפר להם אותו זקן, לקחו את פנקס הישן דשם, ומצאו שנרשם בו כי אכן הרב הצדיק הנסתר צוה שלא לקבור אצלו שום איש, אבל אך ורק עד מאה שנים, והיות שבו ביום כלו המאה שנים, על כן הטמינו אותו אצל הנסתר הנ"ל, ויהי הדבר לפלא.

מאמר יחיד מהגה"ק רבי מרדכי מארדוש זי"ע מובא בספרנו לעיל בחלק החידושים למסכת יומא (דף עג, ב), עיי"ש.

*

האיש מקדש

אין לנו שום פרטים וידיעות, על ילדותו וימי נעוריו של רבינו הגה"ק רבי ארי' לייביש זי"ע הנ"ל, אצל מי למד, מי היו חבריו המקשיבים וכו' וכו', וכל הנאמר בענין הם דברים הנלמדים בכלל, וחלק מהם היא השערה בעלמא.

רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע בנה את ביתו עם הרבנית הצדקת מרת לאה דרייזיל ע"ה בת הגאון רבי משה מזולקיב פו"מ בלבוב

זצ"ל, נכד הגאון רבי יצחק הלוי זצ"ל אחי הט"ז הנ"ל(יד) (מביאו באו"ח הל' תפילין), והוא אבי הג"ר מרדכי זאב אורינשטיין זצ"ל אבי בעמ"ח ספה"ק ישועות יעקב זצ"ל(טו).

הגאון רבי משה מזולקוב פו"מ בלבוב הנ"ל שם אשתו הרבנית מרת נחמה נייטשי ע"ה בתו של הגה"ק רבי אריה לייבוש זצ"ל אב"ד דק"ק אמסטרדם, בהגה"ק רבי שאול זצ"ל אב"ד דק"ק קראקא, בהגה"ק המפוי בדורו רשכבה"ג רבי העשיל זצ"ל אב"ד דק"ק לובלין וקראקא הנודע בשם רבי רבי העשיל ולמעלה בקודש עד מוהר"י ווייל ומהר"ם מרוטנבורג זצ"ל, ומגזע הגה"ק רשכבה"ג רבי שלום שכנא אב"ד דק"ק לובלין, רבו של הרמ"א, ולמעלה בקודש.

הגה"ק רבי אריה לייבוש אב"ד אמסטרדם זי"ע הנ"ל הי' חתן הגה"ק המפוי בדורו רשכבה"ג רבי עבי אשכנזי זצ"ל אב"ד אמסטרדם ולבוב בעל חכם עבי, שאמו היתה בתו של הגה"ק רבי אפרים הכהן זצ"ל אב"ד דעיה"ק ירושלים ת"ו בעמ"ח שו"ת שער אפרים.

הגה"ק רבי שאול אב"ד דק"ק קראקא הנ"ל הי' חתן הגה"ק רבי אריה לייב זצ"ל אב"ד דק"ק קראקא הנקרא "דער הויכער רבי לייב" בהגה"ק רבי זכריה מענדיל נשיא ואב"ד דעיה"ק ירושלים ת"ו הנודע בשם רבי זכריה הנביא, וחתן הגה"ק רבי פישל אב"ד דק"ק לבוב, מגזע המהרש"ל ולמעלה בקודש.

הגה"ק רבי רבי העשיל מקראקא זי"ע הנ"ל הי' חתן הגה"ק רבי יהודא וואהל זצ"ל בהגה"ק המפוי בדורו רשכבה"ג השר רבי שאול וואהל זצ"ל ולמעלה בקודש עד מהר"ם פאדבה(טז), ומהר"י מינץ מגזע התייר הגדול רש"י הקדוש זצ"ל.

יד = מרן הטו"ז היה דודו של רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע גם מצד אביו כמובא לעיל בתחילת הפרק, ועיין לעיל בהערה אות ח'.

טו = כ"ב במגילת יוחסין - בגדולת דוד המובא לקמן בספרנו, אבל בחכמי גליציה אצל הישועות יעקב כתב אחרת.

טז = לפי"ז מובן כשהגה"ק בעל מאיר נתיבים זי"ע מזכיר את מהר"ם פדוואה כתב עליו ח"ז

לרבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע וזוג' הרבנית הצדקת מרת לאה דרייזל(יז)
 ע"ה נולדו להם תולדותיהם כיוצא בהם, כולם קדושים כמבואר לקמן
 בפרק ביתו אחריו.

(עיין לעיל בחלק שו"ת סי' ו', שכתב וז"ל: ...חזו מאן מסהיד עליה ח"ז הרב מהר"ם פרוואה
 בתשובה סי' ל' וכו'), כיון שהגה"ק בעל מאיר נתיבים זי"ע היה בזו"ש חתן רבינו הגה"ק רבי אריה
 לייביש זי"ע, עיין לקמן בפרק ביתו אחריו, וזוגתו הרבנית מרת לאה דרייזל ע"ה היתה נכדתו
 כמובא כאן, לכן כותב ח"ז.

(יז) כאן המקום לציין בקשר לשם הרבנית "לאה דרייזל", בין כותבי הדורות מופיע שמה דרייזל וזה
 מתאים כיון שבתה הבכורה נקראה "רייזל" כמוזכר בספר מזכרת גדולי אוסטראה נוסח מצבתה
 ומובא לקמן פרק ה' עמוד רא, עיי"ש. אבל בשתי התחונות עת רצון ושערי תשובה המבואות לקמן
 במדור התחונות מופיע שמה של הרבנית מרת "לאה רייזל" – והוא פלא, וכנראה שבאחד מהם
 נפלה שגגה בדפוס.

פרק ב' גדלותו וקדושתו

רבינו הגה"ק רבי אריה לייבוש זי"ע נתפרסם בדורו - דור דעה - כגאון אדיר קודש הקדשים, על אף גילו הצעיר. בראש וראשונה נציין מה שהעיד עליו מרן הבעש"ט הק' זי"ע שיש בו נשמת האמורא האלקי אביי(א), והגה"ק בעל נודע ביהודא זי"ע מעיד עליו(ב) "שהוא אחד משלשה עמודי עולם... שבטוח אני בהם שדעתם לשם שמים", וזאת בדורו שהיה דור דעה, מלאה בארזי הלבנון אדירי התורה, קדושים וטהורים, שרפי מעלה.

מפני גילו הצעיר בשעת פטירתו - רק כבן ארבעים שנה, לא נשאר בידינו מספיק ידיעות וחומר על גדלותו וקדושתו, ומהמעט מזעיר שנמצא בידינו יכולים אנו ללמוד ולהבין - באפס מה לפי קט שכלנו - את גודלו קדושתו וידו החזקה.

בהקדמה קצרה על גדלותו וקדושתו נעתיק קטע קצר מהקדמתו הנפלאה של נכדו הגאון רבי ישראל מתתיהו זצ"ל לספרו "אלפי ישראל" עחו"מ - המגלה לנו ענינים נשגבים מזקינו הקדושים לדורותיהם - וז"ל:

ויקויים בי מה שאמרו חז"ל (ב"מ פה, א) מי שבנו ובן בנו תלמידי חכמים, שוב אין התורה פוסקת מזרעו וחוזרת על אכסניה שלה, כי ת"ל אשר מקור מחצבתי הוא מגאוני גאונים, אנשי השם, כי אבי הרב הצדיק

א = עיין לעיל בפ"א הערה ד'.

ב = עיין שם הערה ג'.

סבא קדישא חסידא ופרישא המפורסם מו"ה נחמן זאב זצללה"ה מק"ק מאניסטריטץ, הוא בן הרב הצדיק הגאון האמיתי, איש אלקים קדוש הוא, המפוי בצדקתו ופרישתו מו"ה דוד צבי זצללה"ה האבד"ק קרעמיניץ ומאהלוב והגליל, בן איש חי הרב הגאון המובהק, ראש גולת אריאל, אריה דבי עילאי, קדוש יאמר לו, כקש"ת מו"ה אריה לייביש אויערבאך זצללה"ה אבד"ק סטאניסלאב והגליל, ...בהרב הגאון האמיתי המפורסם מו"ה מרדכי מארדוש זללה"ה האב"ד דק"ק באמבורג והמדינה, בהרב הגאון מו"ה דוד זללה"ה - והוא היה בן אחותו של הגאון בעל הטו"ז ז"ל, ולמעלה בקודש קדשים, זכותם יעמד לי ולזרעי עד עולם, ושמעתי ממגידי אמת אשר ספרו לי מרוב צדקתם של אא"ז הגאון הצדיק מו"ה דוד צבי זללה"ה, ומאא"ז הגאון רשכבה"ג מו"ה אריה לייביש זצללה"ה, עד כי חדל לספור, וגם מאאמו"ר זצ"ל שמעתי שסיפר מהם הרבה מופתים נפלאים, ...וזכותם יעמוד לי להחייני במנוחה עלי תבל ולעסוק בתורה כל ימי חיי, ולראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה צ עכ"ל בהקדמתו הנפלאה הנ"ל.

*

הגאון המפוי בדורו רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל אב"ד לבוב בעל "שואל ומשיב" כותב בהסכמתו הנפלאה לספר "אלפי ישראל" עחו"מ הנ"ל, וז"ל: להגיד לאדם ישרו, בא הנה הרב החרף המופלג בתורה ויראה, בן של קדושים אראלים ותרשישים, כש"ת מו"ה ישראל מתתיהו נ"י, נכד הרב הגאון הצדיק מו"ה דוד צבי זללה"ה אבד"ק קרעמיניץ ומאהליב, בן לאותו צדיק הרב הגאון מו"ה לייב ז"ל אבד"ק סטאניסלאב, אשר הנודע ביהודא ז"ל בהרבה מתשובותיו כתב ובלבר שיסכים עמי הגאון מו"ה לייב, הוא היה דודו של הגאון בעל מאיר נתיבים, עכ"ל.

וראוי ונכון להעתיק כאן לשונו הזהב והקדוש של הגה"ק המפוי רבי יחזקאל לנדא זצ"ל בעל הצל"ח, בספרו המפוי שו"ת גודע ביהודא שכתב וזל"ק: ...אבל שלא לסמוך עלי כלל, אם לא בהסכמת שלשה עמודי עולם, ה"ה כבוד דודי הרב הגאון מוהר"ר יצחק סג"ל אב"ד בגליל לבוב, וכבוד הרב המאור הגדול המפורסם מ' צבי הירש סג"ל אב"ד דק"ק טשארטקוב, וכבוד הרב המאה"ג המפורסם מו"ה לייב אב"ד ומ"ץ דק"ק סטאניסלב, אם הם יתנו מהודם על דברי ויסכימו להתיר מן הטעמים ידידי ובין מטעמים

אחרים, גם אני אהי' סניף לאריות, אחרי שבטוח אני בהם שדעתם לשם שמים, ואם יתירו לא ירצו מזה שום הנאת ממון, ...והגדולים שבדור המה יתנו עדיהן ויצדיקו הדברים אם ייטב בעיניהם - עכלה"ק^(ג).

*

נפלא היה האהבה והקשר המיוחד בין רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע לתלמידו המובהק בן אחותו הגה"ק רבי מאיר מרגליות זצ"ל בעל מאיר נתיבים, איה הכותב ואיה הסופר שיוכל לתאר - ולו רק במקצת, את האהבה האמיתית לא השגרתית כלל מצד אחד, וההערכה הנפלאה ביראת הכבוד ובתוארים מופלגים מתוך ביטול גמור של כאו"א לגבי זולתו - מצד שני, הן מצד מבט של תלמיד כלפי רבו המובהק, ועוד יותר מהרוב לתלמידו המובהק, איך שפונה אליו ומבקש תשובתו הרמה, וכאן נעתיק כמה ביטויים^(ה), ויבא המשכיל ויתעמק ויתבונן וילמוד פרק חדש לגמרי מה זה כבוד התורה, אהבת התורה ואהבת ישראל אמיתית, משולב ומאוגד עם המדה הקדושה והמפוארת מדת הענוה הנפלאה של הני קדושים וטהורים שרפי מעלה, ישמע חכם ויוסיף לקח.

לראשונה נעתיק את הלשונות של בעל "מאיר נתיבים זי"ע לדודו ורבו המובהק רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע, שכתב^(ה) וזלה"ק:

...**האירו** לנגד עיני דברות קדשו והמה לי לשעשוע, והיה ראוי לי להיות נחבא אל הכלים, ומה להארז אשר בלבנון לשלוח אל החוח וכו', ואטו לא ידענא דשפיר קאמר מר, ניהו רבה דעמא ומדברנא. אולם מה אעשה ואדוני כמלאך אלקים גזר עלי להשיב את אשר יעלה במצודתי, ורוצה ר' אדוני לעשות סניף וצירוף, ואני מחויב ומוכרח לכתוב חוות דעתי כדי לעשות רצון אדוני מורי ורבי מובהק, ולכן אם לפעמים צריך אני לדקדק בדבריו הנעימים דרך פלפולא לזאת יסלח אדוני לעבדו דלא סגי בלא"ה, שאם לא אעמיד חוות דעתי כי אם בדרך לימא מסייע ליה למר הרי דברי

ג = כנ"ל באות ב'.

ד = כאן אנו מציינים לפי סדר הסימנים כפי שנרפס בספרנו לעיל בחלק שו"ת.

ה = לעיל בחלק שו"ת סימן ג'.

אך למותר, וידעתי מכבר גודל ענוותנותו במקום גדולתו, וזה שבחו ותהלתו, ...ובכן אוחילה וכו' בנדון שאילתא דקמי מר ניהו רבה על ראשון ראשון בדבר הלמד מעניינו, ... ומעתה אשיב מפני הכבוד ומפני היראה בענין שאילתא דקמי ר' אדוני מו"ר.

ועוד כותב⁽¹⁾ וזלה"ק:

תשובתי בנדון העגונה אשר גזר עלי הוד אדו' לחוות דעתי. כבר היא כתובה לפני רק עדיין לא העתקתי אותה על מכונה להעלותה על שלחנו הטהור כי רבו טרדותי כעת. והיה בהניח אי"ה אשלחנה לידי ק' ת"ל במה שפלפלתי והבנתי דבריו, הן מה שחוייתי דעתי הקלושה בגוף הדין להיות דברי הקלושים סניף לארי' דבי עילאי.

...**ואמרתי** חלילה לי לסמוך על הוראתי עד יבוא תשובה ברורה מכבוד ר' הוד מכ"ת, וכל מה שכתבתי כאן ידעתי שהם דברים פשוטים מאד ולא העליתים על הכתב רק מטעם אולי קצת ספרים הנ"ל אין מצוי בידו, ומאד בקשתי למחול ע"כ להודיע דעתו הנשאה ע"י שליח מיוחד זה, כי כבר טבחם טבוח ויינם מזוג אשר הכינו את עצמם הכל בלתי ידיעתי. והיום באתי לעיין בדברי הפוסקים, ותיכף לעיון הנ"ל כתבתי על הספר וצווייתי לשלוח ביחוד לכבוד ר' מ' אדוני, ומאד קשה שמוכרחני לעשות הכל בנחיצה ולא העמקתי כלל לעיין, רק ידעתי דמר ניהו רבא ר' מ' אדוני לא לגמרא ידי צריך ולא לסברא. נא למחול ע"כ להשיב דבר ברור ושלא לעכב, וכפי דעתו הרחבה כן יקום.

הכ"ד תלמידו בן אחותו הרו"ש ומצפה להשתעשע בדברי קדשו ולסמוך הלכה למעשה על משענת בסימא דדהבא... עכלה"ק.

זכעת שנית לקדשם, נעתיק את לשונו הזהב והקדוש של רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע לתלמידו האהוב והמובהק הגה"ק בעל "מאיר נתיבים" זי"ע, שכותב אליו⁽²⁾ וזלה"ק:

ו = שם בסימן ו'.

ז = שם בסימן א'.

...ובכן אהובי בן אחותי ידידי וכו' אדע נא כי מצאתי חן בעיניך להודיעני דעתך בזה. כ"ד דורך הרוש"ת ומבא"י הק' אריה לייב...

ובמכתב אחר כותב^(ח) וזלה"ק:

לכבוד אהו' בן אחותי וכו' כמה' מאיר נ"י.

בעת יקבל שאגת ארי' קטן, יראה נא בעיניו הברולח ב' תשובות האחרונות שבספר ההוא, מה שהסכים על ידו דודינו זקנינו הגאון בעל טורי זהב, ... ותראה לשלוח לי זה שעלתה בידו עפ"י שיקול דעתו וכו', כי דברך המה מתוקים לחיך ובהם אני מתעלס ומתענג וכו', ...

דברי דורך אשר אהבת עולם אהבתיך, ומעתיר אני תמיד בעד שפעת שלומי, ותרב גדולתו לתורה ולתעודה להרביץ תורה בישראל עד נזכה לחזות בבנין אריאל.

ועוד כותב אליו במכתב^(ט) וזלה"ק:

הנני משיב מפני הכבוד למשיב כהלכה וכענין שואל, ודורש בהקהל, יאיר גרו ויהל, כבוד אהו' בן אחותי הרב ה"ה הגאון מו' מאיר נ"י וכו'

ציר בגוים הלז בא הנה לעת ערב לביתי, ואני הייתי במסבה של מצוה שקבלו ישראל בשמחה, ובבואי לביתי ויאירו עיני בקריאת ובכתיבת ידו מעלתו הרמה, את שאהבה נפשי בשאלתו מצאתי כל תאוותי ביד, שאלת חכם ותשובה שלימה המקובלת ומרוצה תשובה העושה כולו ולא מחצה, שישו מעי באמרי לחכמה אחות"י את ויצא זה מחלציק.

ובנדון התשובה על עסק עגונה אני מקוה לקבל תשובתו קו לקו ולהשתעשע בדבריו הנעימים. ושלו' כנפשו ונפש דורך הטרוד כאשר חזותא מוכיח וכו'

הק' ארי' ליב בהרב מהו' הגאון מרדכי אויערבעך זצלה"ה

ח = שם בסימן ב'.

ט = שם בסימו ז'.

ובסוף האגרת מעבר לדף כתב עוד אדוני הגאון הנ"ל - וז"ל:

הנני כופל דברי בהיתר הנ"ל, אם אמרו חז"ל בכיוצא בזה הלכה כר' מאיר בגזירותיו, אמנם כאן הלכה כר' מאיר בהתרתו, וטעמו ונמוקו עמו, אשרי שלו ככה, בכל מקום וכמותו הלכה, ועד מאה שנים תהיה תורתו שמורה ערוכה.

הק' ארי' ליב הנ"ל

*

הארכתי וציטטתי קצת לשונות של חילוף מכתבים בין הרב לתלמידו, כפי שכתבנו כבר, בכדי שיוסיף חכם וילמוד לקח להתבונן ולהבין על גודל האהבה התשוקה וההתבטלות שהיה ביניהם.

* * *

פרק ג'

מקומות רבנותו

רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע נתעטר בכתר הרבנות דעיר בוטשאטש. וכמה פרטים על העיר בוטשאטש(א).

בוטשאטש - היא אחת הקהילות העתיקות ביותר במדינת פולין, אשר גדולי התורה והוראה שמשו שם בכתר הרבנות, ובהיותה קהילה גדולה וחשובה בחרה מקרבה מנהיג לועד המדינה של "גליל לבוב", כמנהיגים "בועד ד' ארצות", ה"ה הרה"ג רבי אריה לייב ראש מדינה בבוטשאטש, ורבי דוד פרעגער נין למהר"ל מפראג.

ואלו הם הרבנים - הידועים לנו - ששימשו בכתר הרבנות בעיר בוטשאטש, לפני רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע.

א - הגאון רבי יעקב אליהו בהגאון רבי משה מאך זצ"ל (גיסו של הגאון בעל מגיני שלמה), ומשם עבר לק"ק טיסמניץ, ואח"כ לק"ק זלאטשוב.

ב - הגאון רבי אלחנן בהגאון רבי זאב וואלף מאליק, בהגאון רבי זאב וואלף (שנולד אחר פטירת אביו) חתן הגאון רבינו מהרש"ל, ומשם עבר לק"ק סטריא.

ג - בנו הגאון רבי אברהם אבלי זצ"ל שבא למלא מקום אביו אחר שעבר לעיר סטריא.

א = כל הפרטים על עיר בוטשאטש מספר "לתולדות הקהילות בפולין" עמוד 101 - 103.

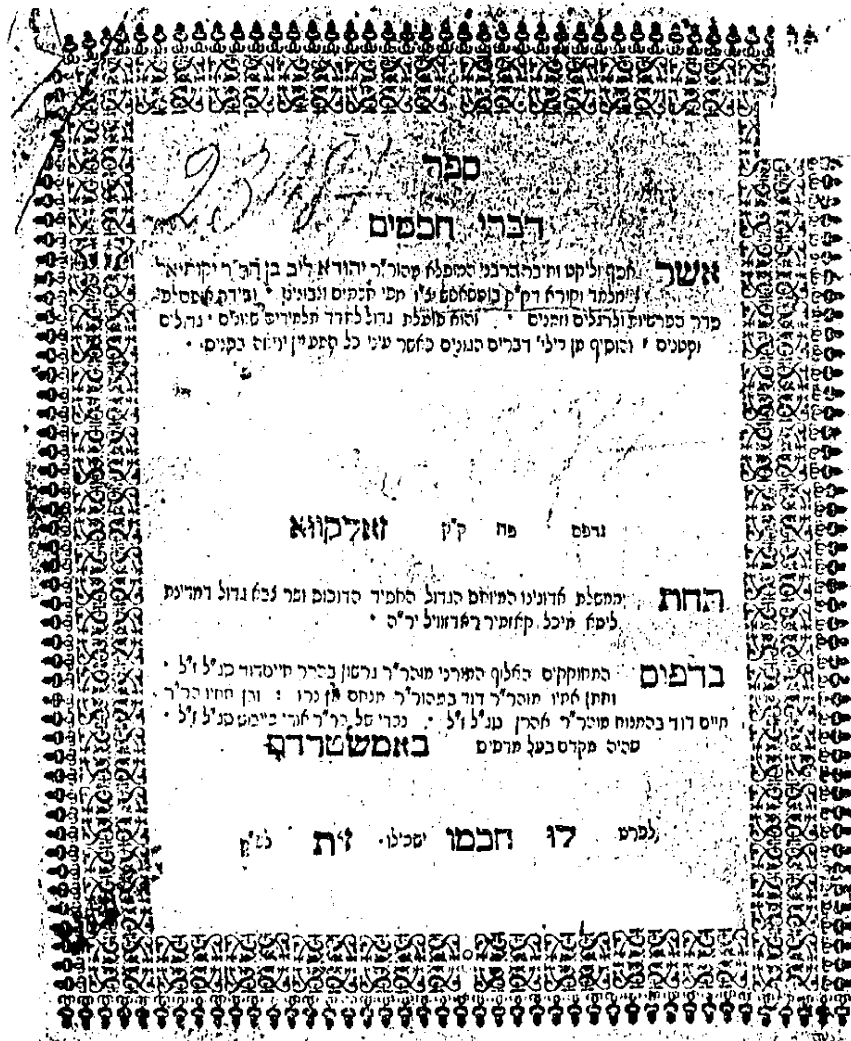
ד - הגאון רבי משה מזאלקווא (הוא אביו של רבי דוד מאוסטראה, אבי הרה"ק רבי אשר צבי מאוסטראה קארעץ זי"ע בעל מעין החכמה, מתלמידי המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע), ששימש מספר שנים כאב"ד בעיר בוטשאטש ומשם עבר ונתמנה לראש בי"ד בעיר מולדתו זאלקווא שע"ש הוא נקרא.

ה - הוא רבינו הגה"ק רבי אריה לייב זי"ע.

ימי שבתו של רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע בעיר בוטשאטש לוטה בערפל, אין לנו שום ידיעות ברורות, מתי נתמנה, כמה זמן ישב שם, פעולותיו הברוכות והנשגבות למען חיזוק הדת שעשה בעיר זו. המסמך היחידי - הידוע לנו - הוא הסכמתו על ספה"ק "דברי חכמים" מהרבני התורני רבי יהודא לייב בן הרבי יקותיאל מלמד וקורא דק"ק בוטשאטש, שנרפסה בזאלקווא בשנת תק"י, שבו מתנוססת הסכמתו של רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע, מיום טו"ב אדר שנת תצ"ט, - וז"ל ההסכמה:

סהדותא של הגאון מ"ו מהו' ליבוש הרב אב"ד דק"ק בוטשאטש

יהודא מחוקקי לאסוקי אליבא דהלכתא דדייק בלישנא ומקיים
 ב' יראון יראוני ויסמכו סמוכין לאורייתא, היא הלכה
 למשה מסיני למסורת ולמקרא. אתו רבנן אסמכו"הו אקרא"י ויקרא
 בס"ת מפורש ושום שכל ויבין במקרא. אלו פסוקי טעמים טעמו
 ונימוקו נותן טעם לשבח המגי' לכת"בים כתב אשורי שבו ניתנה
 תורה לישראל וטעמי אותיות אל"ף בינ"ה יודע לעט"ים עט סופר,
 הנותן אמרי שפר, ר' יהודא חכם וסופר, ה"ה התורני המופלג
 בתורה ויראה מזהר"ר יהודא ליב במהור"ר יקותיאל ג"י, אמרתי
 עם הספר שבחו לספר, ורב תהלתו אביע, בקי בחסר ויתר ושנוי
 מראה של די"ו ודשפכי להדדי ופותר בקדשי' בנגיעה, וקורא
 להגיה, ומדקדק באותיות מהניח הנד והנח להניע, ואמת הספים
 יניע, לקול הקורא, ראוי שתכתב על פיו התורה, ועל פיו יקרא,
 והלכה כמותו בגרירה, מוחק על מנת לתקן, וכאן נמצאו וכן היו
 כמה וכמה ס"ת חזקתם בדוק בדק עד שידו מגי"ה בדיקה דאורייתא
 ואין ספק מוציא מידי וודאי שאינו מוציא מתח"י שאינו מתוקן,
 מובטחני כל אשר יכירו ויבא עד תכונתו, ידע שלא הגעתי למקצת

בהרותא של הגאון מ' מהו ליבוש הרב אב' רדק' בוטשאטוש

יהודא מחזקין לאכסו' חליבא דהלכתא דייק בלישנא ומקיים ב' יראוך יראונו וימ'כו סמיכין לאורייתא • היא הלכה למשה מסיני למסורת ולמקרא • אתו רבין אסמכו' או אקרא' ויקרא' בכ'ת מפורש ושום שכל ויבין במקרא • או כסוקי שפמם טעמו ונימין נותן טעם לשבא המנ' לכת' ב'ים כתב אשרי שבו נימנה תורה לישראל וטעמי חומיות אלף בי"ה יודפ' לעט'ים טעמו • הנותן אמרי שפר • ר' יהודא חכם וסופר • ה"ה התורני המופלג בתורה ויראה עוהר' ר' יהודא ליב בעהר' קותיאל נ"י • אמרתי עם הספר שבתו לספר • ורב מהלכו אביע • בקי בחסד וימירו שניו מראה של רי"ן ורשפני להדידי ופונקל בקדש' בגניעה • וקורא להנ' • ומרדק באותיות מהניח הנד והנח' להניע • ואפוש הספנים יניע • לקול הקרא • ראוי שתכתב על פיו התורה • ועל סיו יקרא • והלכה כמותו בגרידה • מוחק על מנת לתקן • וכאן כנ' אנוכין היו כמה וכמה כ'ע חזקתם ברוק ברק עד שירו מנ' בדיקה דאורייתא ואין ספק מוניא מירי • וודאי שאינו מניא חזק' שחיו מתוקן • מובטחני כל אשר יכירו ויבא עד תכונתו • ידע שלא הנעתי למקצת שבתו ותהלתו • ואחר סידור שבתו מפלה • פני למטה ולכי מעלה • ויהי נועם ה' גילו ושל מיעשה ידיו ידיו רב לו וזאת ליהודא יהוד' שנתעלה • ויהי חלקי עם מי שגניע לאוראה ומרה דרך צדיקי' ילכו בה בלי להשכן עוולה • ויהי בזה ובבא משכרתו כפולה • הכ"ד היום וס' ד' בסדר ולפרק ואמלא • את' ר' ח' אק'ם בחכמ' ה' ובתכונ' ה' ובדע' ה' ובכ' ה' מלכ' ה' טו"ב אדר תז'ט' לפ"ק הק' אר"י ליב בהרב ה"ה המנוח מ' מהר"ר מרדכי זללה"ה החינה פה ק"ק בוטשאטש •

שבחו ותהלתו, ואחר סידור שבחו תהילה, עיני למטה ולבי למעלה, ויהי נועם ה' עליו ועל מעשה ידיו, ידיו רב לו, וזאת ליהודא יהודא שנתעלה, ויהי חלקי עם מי שהגיע להוראה ומורה דרך צדיקים ילכו בה בלי להשכן עוולה, ויהי בזה ובבא משכורתו כפולה.

הב"ד היום יום ד' לסדר ולפרק ואמלא את"ו רו"ח אלקי"ם בחכמ"ה ובתבונ"ה ובדע"ת ובכ"ל מלאכ"ה. טו"ב אדר תצ"ט לפ"ק

הק' ארי' ליב בהרב ה"ה המנוח מ"ו מההור"ר מרדכי זעלה"ה החונה פה ק"ק בוטשאטש

כפי הנראה לא האריך רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע ישיבתו בעיר בוטשאטש, כי שם ציערוהו אינשי דלא מעלי, והיה מוכרח לשנות מקום, ועד לשנות השואה היו מצביעים בעיר על שרשרת הפגעים שפקדו את המשפחות שהתנכלו לו, עד שלבסוף לא נותר מהם שריד ר"ל(ב).

כסמך וראיה, נעתיק מה שכתב רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע לתלמידו המובהק בן אחותו הגה"ק בעל מאיר נתיבים זי"ע(ג), וזלה"ק:

טרידנא מאוד, ומהודענא קצת צערי, נפק"מ למבעי רחמי, על אודות המלשינות אשר הולשן עלי מבני אדם העומדים עלי, אשר קמי שמיא גליא כי לא חטאתי להם, ונתקיים בי כי עליך הורגנו כל היום (תהלים מד, כג), וה' יהי בעזרי - עכלה"ק.

גם נכרו הגאון רבי ישראל מתתיהו זי"ע בהקדמתו לספרו "חידושי גאונים" מזכיר את הרדיפות האלו שכתב וז"ל: ...ואין חדש תחת השמש, כבר היה לעולמים, אשר גם כבוד אא"ז הגאון רשכבה"ג איש אלקים המפורסם בכל קצוי ארץ, בקש"ת מו"ה אריה לייביש זצ"ל האבד"ק סטאניסלאב, אשר

ב = מאורי גליציה ח"א בערכו עמו' 35.

ג = מובא לעיל בספרנו בחלק השו"ת סימן א'.

תהלתו מלאה הארץ, והנוב"י ז"ל בתשובותיו כתב בנידון עגונא שאין רצונו לסמוך על עצמו אם לא שיסכים עמו אא"ז הגאון הנ"ל שהוא אחד משלשה עמודי העולם, ועכ"ז היה לו רדיפות מבני אדם... עכ"ל.

מעיר בוטשאטש עבר רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע לק"ק סטאניסלאב יצ"ו. העיר סטאניסלאב היתה אז אחת מערי הגליל של ק"ק טיסמניץ, שהיתה אז הקהלה הראשית ועיר מרכזית של הגליל כולו.

על העיר סטאניסלאב מסופר^(ד) כי היתה עיר המקברת רבניה ר"ל, כי הרבנים אשר ישבו בה לפנים לא האריכו ימים שמה, או נסעו משם למקום אחר, עד שרבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע הבטיח לראשי הקהילה לפני פטירתו, שבבוא הימים יבוא לכאן כרב אחד שנקרא ג"כ כשמו "אריה לייביש", ומאז יאריכו ימים הרבנים היושבים על מדין בעיר זו.

לפני רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע ידוע לנו כי היה שם אב"ד הגאון רבי דוב בעריש זצ"ל^(ה), חותנו של הגאון רבי מנחם מניס הלוי איש הורוביץ אב"ד דק"ק זמיגראד ואח"כ בעיר לבוב^(ו).

ואחריו ישב על כסא הרבנות רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע כעשר שנים, בשנות ת"ק - תק"י, כשהיה מרן הבעש"ט הק' זי"ע בא לעיר סטאניסלאב, היה מתאכסן אצל רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע^(ז).

על אותו תקופה שישב רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע בעיר סטאניסלאב מסופר^(ח) כי שם בעיר סטאניסלאב היה ראש הקהל בשעתו איש חשוב ונכבד נגיד ות"ח שתורה וגדולה התאחדו על שלחנו, אבל בלבו בוער איזה קנאה מוסתרת על האב"ד מרא דאתרא ה"ה רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש

ד = עיין לקמן בפרק "אשכבתיה דרבי" באריכות.

ה = מהגאון רבי דוב בעריש רבה הראשון של סטאניסלאב הנזכר כאן, נרפס ממנו תשובה אחת בשו"ת מאיר נתיבים סי' ע"ד עיי"ש.

ו = כל הפרטים על עיר סטאניסלאב עיין בספר "כתבי הגאונים עמו" 94-95.

ז = כ"כ נכדו בהקדמה לספרו "אלפי ישראל".

ח = דער הייליגער קוואל עמו' מ - מב.

זי"ע, כי לדעתו גם הוא ראוי לאותו איצטלא להיות רב ואב"ד בעירו, כמובן כי כבר מצא גם כמה חסרונות כגון שהרב אב"ד אינו מקפיד על תפלה בנץ, ועוד כגון אלה.

בימים ההם היה המנהג שהשמש של הקהילה היה הולך כל יום ובפרט בשבתות וביו"ט לקראו וללות את הרב אב"ד כשהולך לתפלה, וכיון שבראש הקהל בערה בו הקנאה, קרא להשמש וצוה לו שלא ילך עוד לקרא וללוות את הרב אב"ד לתפלת שחרית, כיון שהוא מזלזל בתפלת הנץ, השמש שמר את ציוי הראש הקהל, ושוב לא הלך בשב"ק הבא לקרא להרב אב"ד לתפלה, הרב אב"ד שלא ידע מזה מאומה, חכה בבית עד בוש שיבא השמש כדרכו, ולא בא, גם להשליח צבור - צוה הראש הקהל שיתפלל ולא יחכה על הרב אב"ד כלל, כיון שהרב אב"ד ראה שהשמש מתעכב ביותר ולא בא, הלך הרב אב"ד לבד לבית הכנסת לתפלה, כמובן שאיחר והגיע אחר קריאת התורה, תיכף קרא הרב אב"ד להשמש ושאל אותו היתכן שלא בא לקרא לו כדרכו תמיד, ואף נתן לו הרב אב"ד שתי סטירות לחי, תיכף ומיד התבונן הרב אב"ד והתחרט על מה שעשה, חזר וקרא להשמש וביקש שימחול לו, ואף הציע לו שיחזיר לו שתי סטירות לחי, כמובן שהשמש מחל לו תיכף ומיד, אבל בקשר להחזרת שתי הסטירות התפתח ביניהן וויכוח, כשהשמש עומד בשלו בתוקף ואינו מקבל את גזירת הרב אב"ד.

במוצאי שבת תיכף ומיד אחר ההבדלה, לקח לו הרב אב"ד הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע, את בגדי אביונים וקבל על עצמו לילך שנה גלות על אשר סטר ליהודי וביישו בדבים, כמובן שהרב אב"ד לא סיפר לאף אחד על צעדו זה, ונעלם מהבית בלי שאף אחד יודע היכן נעלמו עקבותיו, עד כמה ימים נתפרסם בעיר שהרב אב"ד נעלם ועקבותיו לא נודעו, הראש הקהל כשמוע מהעלמת הרב אב"ד, שמח בלבו והתחיל לאט לאט למלא מקום הרב אב"ד, השמש התחיל לבוא לקראו להתפלה, וכל הכיבודים שבבית הכנסת השייכת להרב אב"ד לקח לעצמו, והוא הנהיג את הרבנית ביד רמה כשנה שלמה.

כעבור שנה תמימה חזר הרב אב"ד רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע לעירו, זאת היתה ערשב"ק ואף אחד לא הכירו כי גדל פרע שעד ראשו, ואף הבגדים היה כאחד האביונים המסתובבים בעיירות וכפרים, בליל

שב"ק אחר התפילה עמד בין כל העניים האורחי פרחי, והשמש היה מחלק את העניים לאורחים בין בעלי הבית שבעיירה, וכך נפל בחלקו של הרב אב"ד הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע להיות אצל ראש הקהל שמשמש בשנה אחרונה כרב ואב"ד, אבל אף אחד לא הכירו, אחר סעודת שבת ביקש הרב אב"ד את הראש הקהל, אם אפשר לו לקבל גם מקום ללון שם בלילה ההוא, כמובן שהרב בעל הבית אישר לו ואף הכין לו מקום מנוחה.

רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע קם לפנות בוקר ללמוד כדרכו, וכמובן כדי שלא יכירוהו נשאר לשכוב ללמוד במטה, וכשהשמש בא לפנות בוקר לקרא להראש הקהל כדרכו, עשה רבינו הגה"ק זי"ע את עצמו כישן, השמש ראה על השלחן את פמוטי הכסף, חמד אותם, כיון שראה שהאורח ישן, גנבם ורץ להחביאם בביתו, ותיכף ומיד חזר על עקבותיו לקרא לראש הקהל, בנתיים קם הראש הקהל וראה שחסר לו הפמוטים, התחיל לעשות רעש על הגניבה, אמר לו השמש מה השאלה, בוודאי האביון השוכב כאן בצד גנבם, וכמובן שדבריו נתקבלו כפשיטות, והשמש ניגש אל האביון המדומה, ואמר לו החזר תיכף ומיד את הגניבה שלקחת, וכיבד אותו בשתי סטירות לחי, כשהרים ידו לתת לו סטירה שלישית, אמר לו האביון המדומה - עצור ! גם אני נתתי לך רק שתי סטירות, ואת זה רציתי לקבל בחזרה, אבל סטירה שלישית לא נתתי לך כלל, ועכשיו תיכף ומיד החזר את הגניבה שלקחת, כי אני שכבתי במטתי וראיתי במו עיני איך שגנבת את הפמוטים. ואמר הרב אב"ד להשמש תיכף ומיד לך לאשתי הרבנית הצדקת ואמור לה שחזרתי העירה.

בעיר סטאניסלאב נתבקש רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע - בהיותו עוד צעיר לימים - לישיבה של מעלה, וזכתה העיר סטאניסלאב שעל שמה נקרא ונתפרסם שמו של רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע, ושם חלקת מחוקק ספון, כמובא לקמן בפרק אשכבתיה דרבי.

פרק ד' אשכבתיה דרבי

צעיר לימים – כבן ארבעים שנה^(א) – היה רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע כשנתבקש לישיבה של מעלה, על פטירתו מסופר^(ב), הנה העיר סטאניסלאב היתה עיר משכלת רבניה ר"ל, וכל הרבנים דשם לא האריכו שנים על כסאם ל"ע, גם רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע לא הי' שם אב"ד רק כעשר שנים^(ג), וקודם פטירתו נכנסו אליו ראשי הקהילה דשם, ואמרו לו: רבינו יבקש רחמים עלינו כי הרבנים דעירנו יאריכו ימים ושנים על כסא ממלכתם, ענה להם רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע, כי ברבות הימים יתקבל פה לאב"ד רב אחד אשר שמו כשמי והוא יאריך ימים על ממלכתו, וכך הוזה כי אחריו נתקבל לאב"ד רבנים אחדים מהם שנלב"ע בשנים אחרות ומהם אשר נסעו משם למקומות שונים, ובשנת תקמ"א נתקבל לאב"ד שם הגאון המפור' רבי אריה לייביש הלוי הורוביץ זצ"ל בעמ"ח פני אריה, והוא האריך ימים ושימש שם בכתר הרבנות ס"ג שנים, ואח"כ נשארה שם חזקת הרבנות לצאצאיו ויו"ח כמה וכמה דורות, עד קרוב לשנות השואה.

א = כיון שנוולד בשנת ת"ע (עיין לעיל בפרק א'), ונפטר בתק"י כמובא כאן נוסח המצבה.

ב = אהל נפתלי אות שצ"ז, בית צדיקים ועוד.

ג = כי בשנת תצ"ט הוא חתם על הסכמה על הספה"ק "דברי חכמים" כאב"ד בוטשאטש, כמבואר לעיל בפרק ג').

רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע נתבקש לישיבה של מעלה ביום י' חשון תק"י ומנ"כ בעיר סטאניסלאב, וזה נוסח מצבתו(ד):

תק"י לפ"ק
נתבקש בישיבה של מעלה
י' חשון מר לנו מר
כי אבדה חמדת ישראל
כלי הקדש נזר ועטרה
ונשבה הארון הקדש
ונטלה המנורה הטהורה
וכבה נר המערבי
מו"ר הגאון החסיד מו"ה ארי' לייב
בהרב מו"ה מרדכי

בקשר למקום מנוחתו של רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע מסופר(ה), כי ע"י קברו צמח אילן אחד עם עלים גדולים ומשונים משאר עלים, ונזדמן פ"א כי אשה מילדת תלשה איזה עלים מן האילן לקחת אתה להראות לאנשי העיר את העלים המשונים האלה שמצאה, וכאשר הלכה מבית הקברות, פתאום נקראה לאיזה אשה מקשה לילד, וכאשר הניחה את העלים הללו עליה, מיד יצא הולד בשטומ"צ, המילדת הבינה כי רק העלים הללו שבאו ממקום קדוש כזה, פעלו זאת, וע"כ התחילה מאז להשתמש עם עלים אלו אצל כל הנשים היולדות, ועלתה בידה להציל עי"ז כמה וכמה נשים וילדים מרדת שחת רח"ל.

כאשר נודע הדבר להרופאים שם, וירע הדבר בעיניהם, וישלחו לקרוא את המילדת וישאלו לה על זה, ואיימו עליה להגיד להם את סיבת הדבר, והוכרחה להגיד להם האמת, כי היא משתמשת עם העלים הללו

ד = מובא בית צדיקים בהערה אות י"א. ושם כתב ו' חשון אבל כל כותבי הדורות מציינים ליום י' חשון, אע"פ שידוע היה להם נוסח המצבה, וכנראה שידעו כי נתחלף אות ו' באות י' ובפרט בהעתקות נוסח מצבות ישנות.

ה = ג"כ בבית צדיקים שם.

כסגולה ותרופה למקשה לילד, ומיד הלכו הרשעים הללו אל בית הקברות, ועקרו את האילן מקברו של צדיק, עליו נאמר (משלי י, ז) זכר צדיק לברכה, ועליהם נאמר (שם) ושם רשעים ירקב.

רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע, זכה כי גם אחר פטירתו התגלה כמה פעמים במקרים מסויימים, ואף בלילה הראשונה מפטירתו בא כבר ללמוד עם בנו יחידו הגה"ק רבי דוד צבי זי"ע שנשאר יתום ילד כבן שבע שנים בערך, וסדר זה המשיך עוד כשנתיים וחצי בערך שכל לילה ולילה בא אליו ללמוד אתו, וכשהפסיק לבוא אחר שנתפרסם הדבר ברבים, היה זה מאוד קשה בעיני אמו הרבנית הצדקת מרת לאה דרייזיל ע"ה, והלכה והשתטחה על קבר בעלה הגה"ק זי"ע בבכיה עצומה לדעת מה זה ועל מה זה, ובחלום הלילה בא אליה בעלה הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע והשיב לה, היות שנתוודע ונתפרסם שהוא בא ללמוד (עיין לקמן הסיפור באריכות) ולכן לא נותנים לו מלמעלה רשות עוד לבוא.

כמו"כ פעם כשהיה הגה"ק רבי דוד צבי זי"ע בעת צרה ע"י איש בליעל שהעליל עליו אצל הדוכס (כמובא לקמן בפרטות בפרקי תולדותיו), בא אליו אביו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע בחלום הלילה, ושם דבר בפיו להשיב להדוכס ולפייסו, ואז אמר לו אביו הק' זי"ע: בני יקירי, הנה נתקבלתי לדיש מתיבתא בישיבתו של רב אשי, ונצטערתי מאוד לירד מעולם עליון ורם מאד לעולם שפל כזה, וגם חבירי הפעירו בי, אך בני יקירי, מרוב חיבתי ואהבתי אליך באתי להצילך מצרה לרווחה.

פרק ה'

ביתו אחריו, וירושתו הרוחנית

רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע השאיר אחריו דורות ישרים מבורכים^(א), גדולי תורה מפורסמים, דורות שלמים של גאונים וצדיקים יראים ושלימים, שמהם הסתעפו שרשרת מפוארת של רבנים מופלגים היושבים על מדין על משמרת הקודש בעיירות גדולות וחשובות בתפוצות ישראל - ה"ה:

א = בתו הרבנית הצדקת מרת רייזיל ע"ה אשת הגה"ק רבי משולם זלמן אשכנזי זצ"ל אב"ד דק"ק פאמריין, וילדה לו את הגאון החרוף ומופלג הנגיד המפואר רבי אריה לייביש אשכנזי זצ"ל, וימת הגאון רבי משולם זלמן הנ"ל בהיותו עוד רך בשנים כבן עשרים וחמש, והניח את בנו הגאון הנגיד רבי ארי' לייבוש הנ"ל ילד קטן, ואת אשתו הרבנית מרת רייזיל ע"ה הנ"ל מעוברת, ותלד בן אחרי מותו ונקרא שמו ע"ש אביו משולם זלמן, והוא הגאון המפואר בדורו שר התורה רשכבה"ג רבי משולם זלמן אשכנזי זצוקללה"ה אב"ד דק"ק לובלין והגליל.

הרבנית הצדקת מרת רייזיל ע"ה הנ"ל הלכה והיתה בזוו"ש לאיש אחר ה"ה הגה"ק רבי מאיר מרגליות זצ"ל אב"ד דק"ק לבוב בעל מאיר נתיבים (אחר שמתה עליו זיווגה"ר בתו של הנגיד הרבני מוהר"ר חיים מהורודענקא זצ"ל - אחיו

א = ילדיו מובאים ב"כתבי הגאונים" דף מח, וב"מגילת יוחסין - גדולת דוד" המובא לקמן.

של הרה"ק רבי משה מקיטוב זצ"ל והרה"ק רבי אברהם מקאטוב זצ"ל אבי הרה"ק רבי ברוך מקאטוב זי"ע בעל עמוד העבודה, ושם נתגדלו ונתחנכו שני היתומים הנ"ל על ברכי אבי חורגם הגה"ק רבי מאיר זצ"ל הנ"ל(ב).

הרבנית הצדקת מרת רייזל ע"ה נפטרה ערשב"ק ח' מנ"א תקס"ט ומנו"כ בק"ק אוסטרדה וזה נוסח מצבתה(ג):

פ"נ

האשה החשובה

בת קדושים מגזע ישישיים מגדולי יחוסים

הרבנית הצדקנית המפורסמת

מ' רייזל

בת הרב הגאון המפורסם

מז' ארי' ליב

שהי' אב"ד בק"ק סטאניסלאב

אשת הרב הגאון אור עולם המפורסם

מז' מאיר זצ"ל

שהי' אב"ד דפה ק"ק אוסטרדה

נפ' עש"ק ח' מנחם אב תקס"ט לפ"ק

ת. נ. צ. ב. ה.

ב = כ"ב במגילת יוחסין - גדולת דוד הנ"ל, ובמזכרת גדולי אוסטרדה סי' קס"ח, ולא כמשי"ב ב"כתבי הגאונים" (דף כח ב, ובדף מת, א), וב"קורות היהודים בלובלין" (דף צז) כי הרבנית מרת רייזל ע"ה נשאה בזו"ש את הגה"ק רבי צבי הירש מרגליות אב"ד לובלין, ולא כמשי"ב ב"קריה נשגבה" (אות רל"ז) שנשאה בזו"ש להגה"ק רבי בצלאל מרגליות מאוסטרדה זי"ע כי טעות הוא בידם עיין בקוני "כבוד הבית" שנדפס בסוף ספר "בית משולם" עמו' ל"ג אות י" שמברר את הענין באריכות, וכמו"כ בהעתק המצבה שמוכא כאן כתב בפ"י שהיתה אשת הגה"ק בעל מאיר נתיבים זי"ע - והוא ברור.

ובספר "מליצי אש" לחודש חשון אות ש"כ, מזכיר גם את הגאון רבי צבי הירש מרגליות מלובלין, וגם הגה"ק בעל מאיר נתיבים זי"ע - שניהם כחתני רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע - והוא פלאי.

ג = מזכרת גדולי אוסטרדה עמו' 206 אות קסח. ועיין לעיל בסוף פ"א דף קפג הערה יז.

ב = בתו אשת הגה"ק רבי נפתלי הירץ ברודא זצ"ל אב"ד מקיליניץ (בן הגאון רבי אהרן ברודא אב"ד דק"ק קאלאווריע זצ"ל, בהגאון רבי חיים ברודא זצ"ל נו"נ להגאון רשכבה"ג מוה"ר אברהם ברודא זצ"ל אב"ד דק"ק פראג ופפד"מ^(ר)). אשר מבנם הגאון המפוי רבי יהודא ברודא זצ"ל נרפס ספר "זכרון יהודא" שממנו נלקטו חלק הארי של החרושים שנרפסים בספרנו^(ה).

ג = בתו אשת הרב הנגיד רבי חיים בן הקצין רבי אורי מזאלקווא^(ו) בן אחותו של רבי יצחק הלוי מלבוב.

ד = בתו אשת הרב הגאון אב"ד סלאפקוויץ, חותנו של הג"מ רבי חיים הלוי אב"ד יארמליניץ^(ז).

ה = בתו אשת הגאון רבי אברהם זאק אב"ד דק"ק שארעגראד^(ח).

ד = כ"כ בספר מעלות היוחסין עמו' ע"ז אות טו.

ה = ואלו הם תולדותיו כיוצא בהן של הגה"ק רבי נפתלי הירץ זצ"ל הנ"ל (כפי שמוזכרים ב"מגילת יוחסין - גדולת דוד" הנ"ל, ובספר מעלת היוחסין עמו' עט, אות יט), א - הגאון רבי אליעזר ליפמאן אבד"ק קאמיניץ פאדאלסקי, ב - הגאון רבי אריה לייביש אבד"ק קריווטש, ג - הגאון רבי יהודא מ"מ דק"ק מקיליניץ בעמ"ס זכרון יהודא, ד - אשת הגאון רבי אברהם רבי בעריש (ב"ר זאב וואלף הכהן מבראד), ה - הרבנית מרת יוטא אשת הגה"ח המופלא רבי דוד הלוי בראטשינער נכד הגאון רבי מאיר הלוי העליר זצ"ל אב"ד בראדשין נכד התו"ט וחתן בעמ"ח ידי משה על המדרש.

ו = ומהנגיד רבי חיים הנ"ל ידוע לנו בן ובת, א - הרבני הרבי מרדכי חתן דודו הגאון רבי נפתלי הירץ ברודא אב"ד מקיליניץ, ב - אשת הגה"ח רבי שמחה אב"ד דק"ק בוברקא תלמידו של מרן הפרי מגדים שאף מזכירו בספרו משבצות זהב יו"ד סי' טו הג"ה אחת ממנו, ועיין בספר "כתבי הגאונים" עמו' כ"ז בא"ד באריכות. בתו זו לא מוזכר ב"מגילת יוחסין - גדולת דוד" ועי"ש בהערה אות ג'.

ז = עיין ב"מעלות היוחסין" עמו' ע"ב אות ג' שבנו של הגאון רבי חיים הנ"ל היה הגאון רבי יוסף זצ"ל אב"ד דק"ק יארמליניץ (זקנו של הגאון המפוי רבי אברהם סג"ל איטינגר זצ"ל הידוע ומפורסם בידיעותיו הנפלאות.

ח = ההוספה של ג' שמות הנזכרים כאן באות ה, ו, ז, מובא במגילת יוחסין - גדולת דוד והוא המקור היחידי, ועיין בהערה דלהלן. ובהערות במגילת יוחסין שם.

ו = בתו אשת הרה"ק רבי נחמן מהורודענקא זי"ע בזו"ר(ט).

ז = בתו אשת הגאון בעל חוות דעת(י).

ח = בנם היחיד הגה"ק רבי דוד צבי זי"ע אב"ד קרעמניץ מאהלוב ועוד, הנקרא "רבי דוד צבי הגדול".

על לידתו של הגה"ק רבי דוד צבי זי"ע מסופר(יא), כי אביו הגה"ק רבי אריה לייבוש זי"ע לא הי' לו בנים כי אם בנות, פ"א כשנפגש עם מרן הבעש"ט הק' זי"ע, הבטיחו מרן הבעש"ט זי"ע שיהי' לו בן זכר, בתנאי שהוא יהי' הסגדק והוא יקרא לו שם בישראל, הגה"ק רבי ארי' לייביש זי"ע שהי' ידוע ומפור' כמקובל אלקי, אמר למרן הבעש"ט הק' זי"ע שהוא הי' בכל ההיכלות וראה שאין בשבילו בן זכר, אמר לו מרן הבעש"ט הק' זי"ע אמת הדבר, אבל עלי להוליד שני בנים ואחר מהם אני נותן לך, הסכים הגה"ק

ט = פרט זה מוזכר גם ב"מליצי אש" לחודש חשון אות ש"ב, שכפי הנראה המקור כנ"ל כיון שבמקום אחר הוא מזכיר את "גדולת דוד" הנ"ל, וכנראה שראה אותו. הרה"ק רבי נחמן מהורודענקא זי"ע היה תלמידו מחותנו ונאמן ביתו של מרן הבעש"ט הק' זי"ע, ונולד בסביבת שנת ת"מ (עיין בספרי תולדות החסידים הראשונים - מילי דאבות), וא"כ לא מתקבל על הדעת שהרה"ק רבי נחמן זי"ע הנ"ל היה חתן רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע שנולד אחריו בכשלושים שנה - בשנת ת"ע כמובא לעיל בפ"א, ועוד שהרבני רבי שמשון חיים זי"ע (בנו של הרה"ק רבי נחמן מהורודענקא זי"ע) כבר היה בשנת תק"ב בערך בארץ ישראל (עיין בספרי הנ"ל) ובוודאי שאז כבר לא היה ילד, וא"כ איך היה נכדו של רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע שנולד בסביבת שנת ת"ע בערך.

אמנם כפי הנראה איזה קשר משפחתי היה בין רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע להרה"ק רבי נחמן מהורודענקא זי"ע, כי פ"א אמר הרה"ק מוהר"נ מברסלב זי"ע (נכדו של הרה"ק רבי נחמן מהורודענקא זי"ע), לתלמידו המובהק הרה"ק רבי נתן מברסלב זצ"ל (שהיה חתן הגה"ק רבי דוד צבי הגדול מקרעמניץ זי"ע כמובא לקמן בתולדותיו) כי יש להם קשר משפחתי, אבל אנו אין לנו ידיעה איך.

י = גם על הגאון המפור' רבי יעקב מליסא זצ"ל בעל החוות דעת לא מסתבר לומר שהי' חתנו של רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע, בהתאם לפי השנים.

יא = כ"כ במליצי אש' לחדש סיון בהשמטות אות קכ"ה ליום י"ט אייר, ומשם בספר "ברכה משולשת" דף טו אות י', ועוד.

רבי ארי' ליבוש זי"ע, והוא זוג' הקדושה עסקו בתשובה בתעניתים בקדושה וטהרה כל משך זמן עיבורה, ואח"כ נולד להם בנם יחידם הגה"ק המפו' רבי דוד צבי זי"ע הנ"ל, ובא מרן הבעש"ט הק' זי"ע להיות סנדק וקרא לו שמו בישראל "דוד צבי".

ויתר גדולתו וקדושתו של הגה"ק רבי דוד צבי זי"ע עיין לקמן בפרק תולדותיו באריכות.

*

מרביןנו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע נשארו כתבי קודש רבים על הש"ס, אשר בשם "בית צדיקים" יכונה(ב), כפי שכתב נכדו הגאון רבי ישראל מתתיהו זצ"ל בהקדמתו לספרו "אלפי ישראל" - וז"ל: וונשאר ממנו חיבור גדול על כל הש"ס, אשר מאיר ומנהיר את עיני חכמים בחידושיו בקושיות ותירוצים בהויית דאביי ורבא, אך עדיין לא זכינו לאורו, והוא מונח בכת"י הקדושה ממש ת"י אחי הגדול הרב החסיד וירא ה' מרבים נטע שעשועים פרי קודש הילולים מו"ה מאיר חיים נ"י לעדו ועוד כמה וכמה כתבים אשר הם מפוזרים בין נכדיו הרבנים הגדולים נ"י לעד במדינת רוסיא, והנני מעתיר ומתחנן להש"י שישלח עזרו מקודש ונזכה להפיץ מעינותיו חוצה, וללכת באורסו עכ"ל.

נכדו של רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע ה"ה הגה"צ רבי יהודא ברודא זצ"ל מ"מ דק"ק מקיליניץ (בהגאון המפו' רבי נפתלי הירץ ברודא זצ"ל אב"ד דק"ק מקיליניץ, חתן רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע), השאיר אחריו לברכה את ספרו "זכרון יהודה", ונכדו (בן בתו של רבי יהודה מבראד זצ"ל הנ"ל) ה"ה החריף רבי יעקב קליגהויפט מבראד הדפיס את ספרו של זקנו "זכרון יהודה" בלוב שנת תרנ"ה, ואז פנה לש"ב הגאון רבי ישראל מתתיהו זצ"ל הנ"ל, וביקש ממנו שיתן לו גם מכתבי זקנו רבינו הק' רבי אריה לייביש זי"ע לעשות ממנו עטרה בראש צדיק, בבחי' עטרת בנים אבותם, והוא הגאון רבי ישראל מתתיהו זצ"ל הנ"ל נהג בו טוב עין יבורך ומסר לו מהכתבי קודש, כפי שהוא כותב בהסכמתו לספר "זכרון יהודה" - וז"ל:

יב = כ"כ במליצי אש בערכו לחודש חשון אות ש"כ, ששם הספר היה "בית צדיקים".

ספר

זכרון יהודה

עם מגלת יוחסין

לקוטים יקרים חתופים ונחוקים על הש"ס ולאגדח
 נהגהון הלדיק ווה"ר יהודה ברודא נגיד
 דק' נקליכין נהגהון ווה"ר נפתלי הירין
 ברודא אבד"ק נקליכין. וחכא דבי כשיחא הגהון
 החסיד הנקובל חלקי ווה"ר מרדכי ואב
 אוריכשטיין אבד"ק לבוב. עם תוספת מרובה הוה
 חדשים נחקטו חצי חנו הגהון הנפורקים ווה"ר
 ליבוש אויערבאך אבד"ק קטאכיסלאב.
 דודו ורצו של הגהון בעל וואיר נחוצים :

גם כלזה צוה לקוטים יקרים נגהוני חקפי קנאוי
 ה"ה. נהגהון ווה"ר אברהם ברודא.
 נהגהון ר' אלעזר אמשטאדאמער.
 נהגהון ר' יהונתן. נהגהון ר' מארדיש
 חווערצאך. נהגהון ר' צבי גלוגר. נהגהון ר'
 סענדר נרגלין וקאטוויצ. ונצניו הגהונים.
 נהגהון ר' אברהם אביש אבד"ק. נאכני
 נהגהון חצי הנהצר ר' נפתלי הירין ברודא
 אבד"ק נקליכין. נהגהון בעל ישועות יעקב
 גיטן של הנהצר נהגהון ר' ליפמאן ברודא אבד"ק
 קאנינין חצי הנהצר. ושאר גהוני עולם.
 [אך זכרון כולם לצרכה] לפ"ק.

צנח זכו בספר זכרון יהודה לפ"ק

Buchdruckerei Ch. Rohatyn Lemberg 1894

הן מידי עברו דרך פה ש"ב הרב החר"ף המופלג היוחסין מוה"ר יעקב נ"י מבראד, ובירו חיבר יקר מאוד מהגאון מוהר"י ברודא שהיה בן בתו של זקני הגאון רשכבה"ג יאריה דבי עילאי מוה"ר לייביש אבד"ק סטאניסלאב, בהגאון המפורסם מוה"ר מרדכי מרדוש אבד"ק בומבערג והמדינה, בהגאון מוה"ר דוד שהיה בן אחותו של הטו"ז ז"ל, ויען שנמצאו ת"י כתבים מזקני הגאון ה"ר לייביש הנ"ל, נתתי לו להדפיס לזכות הרבים, כי המה מתוקים מדבש ואין צריך להסכמה, כי כבר כתב הנודע ביהודא (חאה"ע סי' כ"ט) שלא רצה לסמוך על עצמו בהיתר עגונא עד שיסכימו עמו שלשה עמודי עולם, וחד מנהון אא"ז הנ"ל, ושמעתי מאבי ז"ל שאמר הבעש"ט הקדוש זי"ע על אא"ז שהיה לו נשמת אביי, ומגלגלין זכות ע"י זכאי שיהיה נדפס הכתבים ע"י ש"ב הרב המופלג הנ"ל, באעה"ח ד' טבת תרנ"ד פה גווארדיץ ישראל מתתיהו אויערבאך האבד"ק הנ"ל - עכ"ל, ותודה להם נשארו לנו לפליטה הכתבים הקדושים האלו.

כבר כתבנו, כי המתבונן ומתעמק בחידושי הנפלאים והעמוקים של רבינו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע - שנשארו לנו לפליטה זעיר פה וזעיר שם הנאספים ונלקטים בספר הקדוש המונח לפנינו - יראה לעין את שיטתו המיוחדת והבהירה בדרך הלימוד, ההבנה והחידוש, ואופן שילובו את חלקי הגמרא למקשה אחת, בונה הרים ומפרקן בסגנון של לשיטתו, ואפילו במקומות הנראים לכאורה שלא מאותו ענין כלל, ע"י ביאורו והבנתו מתגלה לעינינו שהכל מקשה אחת, וכל המעיין בחידושי משתומם מעוצם חריפותו, בקיאותו ועמקותו הנפלאה, להוציא לאור עולם תעלומות חכמה. ואיה הכותב והסופר שיוכל להביע בלשון הכתב את הביטוי הנכון בצורה הנכונה של דרך הלימוד המיוחד המשולב הזה של בהירות, בקיאות, חריפות והעמקות החדה בשיטת הש"ס.

*

מזוגתו הרבנית הצדקת מרת לאה דרייזל ע"ה נשארו לפליטה שתי תחינות שחיברה, אחת נקראת "תחינה שערי תשובה" שנדפסה בשנת תרי"א, והשניה נקראת "תחינה עת רצון לחודש אלול" שנדפסה בשנת תרי"ג, ושניהם מובאים בספרינו לעיל עיי"ש.

פרק ו'

בנו הגה"ק "רבי דוד עבי הגדול" זצ"ל

תולדותיו, גדלותו וקדושתו

תולדותיו

הגאון הקדוש המפורסם "הרב המאור הגדול המופלג, נר ישראל, עמוד העולם, פאר הדור"^(א), הגה"ק רבי דוד עבי אויערבאך זצוקללה"ה, נולד בשנת תק"ג בערך^(ב) בעיר סטאניסלאב כבן יחיד לאביו הגה"ק רבינו רבי אריה לייביש זי"ע ולאמו הרבנית הצדקת מרת לאה דרייזיל ע"ה.

על לידתו מסופר^(ג) כי אביו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע לא הי' לו בנים כי אם בנות, פ"א כשנפגש עם מרן הבעש"ט הק' זי"ע, הבטיחו שיהי' לו בן אך בתנאי שהוא יהי' הסנדק והוא יקרא לו שם בישראל, הגה"ק רבי ארי' לייביש זי"ע שהי' ידוע ומפורסם כמקובל אלקי, אמר למרן הבעש"ט

א = לשונו הזהב של הגאון המפו' רבי משולם איגרא זי"ע בתשובה אליו, מובא לעיל ב"חלק שאלות ותשובות" סי' ט' עמו' קיח.

ב = כיון שבפטירת אביו הק' זי"ע בשנת תק"י הי' כבן שבע שנים בערך, כמוכא בשם נכדו בהקדמה לספר "אלופי ישראל"

ג = "מליצי אש" בערכו ליום י"ט אייר.

הק' זי"ע שהוא הי' בכל ההיכלות וראה שאין לו בן זכר, אמר לו מרן הבעש"ט הק' זי"ע אמת הדבר, אבל עלי להוליד שני בנים ואחד מהם אני נותן לך, הסכים הגה"ק רבי ארי' לייביש זי"ע, והוא וזוג' הקדושה עסקו בתשובה בתעניתים בקדושה וטהרה כל משך זמן עיבודה, ואח"כ נולד להם בנם יחידם הנ"ל, ובא מרן הבעש"ט הק' זי"ע והי' סנדק וקרא לו שמו בישראל "דוד צבי".

הגה"ק רבי דוד צבי זי"ע נתיתם מאביו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע כשהיה בן שבע שנים בערך, ובלילה הראשונה אחר פטירתו בא לבנו הגה"ק רבי דוד צבי זי"ע ללמדו תורה, וכך נהג ערך של שתי שנים ומחצה^(ד).

ויהי היום כאשר הגה"ק רבי דוד צבי זי"ע הגיע לפרק האיש מקדש, דברו לו נכבדות עם הרבנית הצדקת מרת הענע ע"ה בתו של הגה"ח רבי אהרן הכהן זצ"ל^(ד/1) מק"ק בראד, בן אחר בן להגאון הקדוש גדול בדורו – דוד דעה – כקש"ת רבי נפתלי הכהן כ"ץ זצ"ל אב"ד דק"ק אוסטראה פוזנא פ"פ דמיין והגליל בעל "סמיכת חכמים", אשר גודל יחוסו ופאר משפחתו מסתעף להגה"ק רבי עקיבא הכהן ונשיא דק"ק אויבין ופראג, כמבואר באריכות במגילת יוחסין "גדולת דוד" המובא לקמן בספרא דגן.

על שמחת אירוסין זו מסופר^(ה), כי נתוועדו שם בק"ק בראד לכבוד שמחה זו כל גדולי חכמי הקלויז המפורסם דשם, והחתן דגן שהיה עוד ילד כבן עשר שנים, נתכבד ואמר לפניהם פלפול עצום בחריפות מאוד, וכאשר שמעו כן גדולי עולם, תמהו ושאלו אותו לאמור להם מי הוא זה אשר למד אתו, השיב להם החתן הצעיר שכל זה קיבל מאביו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע הבא אליו כל לילה ולילה ללמוד עמו, ומאז – כאשר נתפרסם הדבר לא בא עוד אביו ללמדו.

דבר זה היה מאוד קשה בעיני אמו הרבנית הצדקת מרת לאה דרייזיל ע"ה, ושאלה את בנה הגה"ק רבי דוד צבי זי"ע, מה זה ואיזה עולה ח"ו מצא בכך אביך שהפסיק לבוא ללמוד אתך, השיב לה בנה כי לדעתו שום

ד = בהקדמת נכדו לספרו "אלפי ישראל" כמובא לעיל כבר כמה פעמים.

ד/1 = הוא מזכיר את חמיו בהסכמה להשלחת ערוך המובא לקמן בפרק ט' עמוד רלב.

ה = מגילת יוחסין "גדולת דוד".

עון לא מצא אביו בו, ויהי בחזרתם לביתם לק"ק סטאניסלאב, הלכה הרבנית הצדקת מרת לאה דרייזיל ע"ה והשתטחה על קבר בעלה הגה"ק זי"ע בבכיה עצומה מדוע לא ממשיך ללמוד עם בנם היקר פנים בפנים, השיב לה בעלה הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע בחלום הלילה, כי ח"ו להרהר ולחשוד בבנו יחידו, כי קדוש הוא, רק רשות נתנו לי מלמעלה לבוא ללמוד אתו רק בהסתר דבר שלא יודע מזה כדי שלא יקנאו בי, אבל עתה שנתגלה הדבר בעולם הזה, אין לי עוד רשות יותר מאחרים לבוא וללמוד אתו, ואודה לה כי כבר למד רוב חכמתו ממני, ועתה חפצי ורצוני שילמוד אצל הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע^(ו).

גדלותו וקדושתו

הגה"ק רבי דוד צבי זי"ע עלה ונתעלה מיום ליום בתורה מצוות ועבודת ה' תמה בלתי ה' לברו, כאשר ביחד עמו גדלים והולכים גם מידותיו הנעלות והנשגבות ומעלות רמות ונפלאות למעלה מהשגות אנוש. וכך נתפרסם כגאון עולם, שרבים השכימו לפתחו, ועמד בקשר תמידי עם גדולי עולם בדורו כגון: הגאון המפוי רבי משולם איגרא מטיסמניץ זצ"ל^(ז), והגאון המפוי רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד^(ח), וכמו"כ בר בבר עם גדלותו והתמדתו בתורה בקדושה וטהרה, נהג את עצמו בדרך פרישות בלתי מצויה מכל עניני דרכי והבלי העולם הזה, כאשר כארבעים שנה רצופים אין הוא ישן על מטה כלל, כשתנומתו היחידה היא לשעה קלה בלבד על ידו האחת, כאשר בידו השניה הוא מחזיק בנר הדולק כדי שבעבור שעה קלה ירגיש כויה מהאש ויחזור ללימודו, כך המית את עצמו באהלה של תורה יומם ולילה^(ט).

ו = פליאה שלא שלחו למרן הבעש"ט הק' זי"ע, ובפרט שנולד מברכתו כמובא לעיל, וכנראה שלאביו הרה"ק רבינו רבי אריה לייביש זי"ע היה לו איזה קשר מיוחד עם הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע עוד מקדמת דנא, שלא ידוע.

ז = עיין לעיל ב"חלק שאלות ותשובות" סי' ט' עמו' קיח עיי"ש

ח = גם כן לעיל שם סי' י' וי"א עמו' קב - קבו עיי"ש.

ט = פעולת הצדיק אות תרכ"ז בהג"ה.

וביותר היו לו חומרות רבות באותה מצוה חביבה של נט"י המרובה בדקדוקיה ופרטיה, עד כדי כך שבמשך כל ימי השבוע לא נטל ידיו לאכילת קבע, מחמת החומרות שהנהיג בעצמו בנט"י, ולא אכל כי אם מזונות ופחות מכשעור, והכל מחמת חומרות שבנט"י, ובתו הרבנית הצדקת מרת אסתר שיינדיל ע"ה (אשת הרה"צ רבי נתן מברסלב זצ"ל) היתה מכינה עבורו את המזונות, והכינה שני עוגיות וחצי עבור מזונו^(י). רק בשב"ק ויו"ט כשמצוות אכילת פת חובה היא, אז הואיל ליטול את ידיו הקדושות כשהוא מחמיר בכל החומרות המונעות כל אפשרות של חציצה, והכשר כלי הנטילה וכדומה^(יא), וראוי להעתיק כאן מה שכתב נכדו הגה"ק רבי שלמה אהרן אויערבך זצ"ל מבויאן, בספרו "טהרת הנפש"^(יב) וז"ל:

מנהג טוב הוא שירגיל אדם את עצמו לשפוך רביעית על כל יד ויד, דאמר רב חסדא אנא משא מלא חפני ויהבו לי מלא חפני טיבותא, שמע מיניה שרב חסדא היה לוקח יותר מרביעית, אבל לא יעשה על מנת להתעשר ח"ו, דאם כן עובר על מנת לקבל פרס, אלא מאחר דחזינן שהוא מצוה רבה שהרי זכה רב חסדא לעושר בזכות זה בעוה"ז, ומסתמא גם קרן קיים לעוה"ב, על כן יעשה הידור מצוה לכבוד השי"ת (של"ה הק"), - עכ"ל ספר "טהרת הנפש" הנ"ל.

נכדו הגה"ח רבי ישראל מתתיהו אויערבך זצ"ל מצעשניב, בהקדמתו לספרו "שמירת הנפש" כותב וז"ל: ...על כן לקטתי ואספתי מש"ס וזוהר וספר חסידים ומשאר הרבה ספרים הקדושים כל דבר סכנה אשר הזהירו אותנו חז"ל לשמור עצמינו, והרבה למדתי מאמו"ר הרב הצדיק ורבי נחמן זאב ממאניסטרשיץ זצ"ל, שמאוד ומאוד היה נזהר הרבה בכל דבר ודבר שיש בו משום סכנה והקפדה, ואמר אשר כך קיבל מאביו הצדיק הגאון האמיתי איש אלקים, מו"ה דוד צבי זצוקללה"ה האבד"ק מאהלוב, להיות נזהר מאוד אפילו בכל דבר שיש בו איזה קפידה... עכ"ל.

י = שיח שרפי קודש אות א' תקפ"ג.

יא = פעולת הצדיק שם.

יב = שם דף ח' ע"ב. אות נ' סעיף קי"ג.

בכבשונה של חסידות

בתחלה התקרב הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע אל הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע ונראה בעיניו מאד דרכו והתנהגותו, אך שמע שם שמדברים הרבה על הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, והתיישב שיסע גם אל הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע לראות הנהגתו ודרכו, וכן עשה וכשבא אצל הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע נראה בעיניו מאד דרכו והתנהגותו, אך שמע שם שמדברים על הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, וכאב לו מאד על גודל המחלוקת והפירוד לבבות שיש בין הצדיקים, דער איז אפ גיפאסקינט מיט זיינע מענטשין, און דער איז אפ גיפאסקינט מיט זיינע מענטשין, ומחמת זה נתרחק מהחסידים, והיה רגיל לקבוע לו שיעור בכל יום לדבר על החסידים, כדי להתרחק מהם^(יג).

ובספר "ליקוטי הלכות"^(יד) מחתנו הגה"ק רבי נתן מברסלב זי"ע כתב וז"ל: ...כי עתה אנו יודעים שגדולי הלומדים שחלקו על גדולי החסידים גם כן היו רובם צדיקים גדולים אמיתיים, וכל מחלוקותם על גדולי החסידים שהיו צדיקים קדושים ונוראים מאד, היה רק מחמת האמת שגדולי הלומדים אמרו שהאמת אתם, ושגדולי החסידים רחוקים מהאמת, כי עוברים על תורת אמת, כאשר שמעתי בעצמי באזני הרבה מאד מהטענות שלהם, בפרט מפי חותני הגאון הצדיק מו"ה דוד צבי זצ"ל שהיה צדיק גדול כמפורסם, וחלק על הרבה גדולי החסידים והכל מחמת האמת שלו, וכמו כן הוא בכל דור ודור, עכ"ל.

בכל זאת גדול היה שמו של הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע בגדלותו וקדושתו גם בעיני גדולי החסידות בזמנו, והרה"ק רבי ברוך ממעז'ביז זי"ע, העיד עליו כי "אליהו הנביא רוקד לפניו לרוב קדושתו"^(טו), ועמד בקשרי ידידות עם הרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנוביל זי"ע בעל "מאור עינים"^(טז),

יג = פעולת הצדיק אות תכ"א, ושיח שרפי קודש אות תכ"ה. ועיין לקמן ברף ריג בהערה שם.

יד = בחלק יו"ד הל' ריבית הלכה ה' באות כ' דף 402.

טו = מובא לקמן בפ"ו.

טז = כמובא לקמן בפרק זה.

הרה"ק רבי ברוך מקאסוב זי"ע בעל "עמוד העבודה" (יז), סניגורן של ישראל הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע בעל "קדושת לוי" (יח) ועוד. הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע בעל לקוטי מוהר"ן אמר לחתנו תלמידו הרה"ק רבי נתן מברסלב, כי חותנו הוא צדיק גדול (יט).

כידוע שהרה"ק רבי ברוך ממעז'בז זי"ע היה גר בעיר מעז'בז שנים עשרה שנה, ואז היה שם שוחט ובודק מיוחד שהיה הממונה על כל השוחטים שבעיירות סביבות מעז'בז, והיה השוחט נוהג לנסוע מפעם לפעם לכפרים ובודק את סכיני השוחטים, והיו קוראים לו "דעם רבינס שוחט" (השוחט של הרבי). פעם בא הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע למעז'בז, ורצו להכין עבורו סעודה, שאלו אותו האם יקפידו ויחמירו לאכול בשר דווקא משחיטתו של השוחט הנ"ל, ענה להם לאו דוקא, אח"כ כשנסע השוחט להעיירות והכפרים שבסביבה לבדוק את הסכינים, הגיע לאיזה כפר שליד מעז'בז, והראה לו השוחט של אותו כפר את סכינו, והשוחט הבודק ראה שהסכין פגומה, לשאלתו אם סכינו הוא בכשרות, ענה לו שכן, שוב כשבדקו ראה עוד פעם שהוא פגום, ביקש השוחט הבודק שישאיר אצלו את סכינו שהוא יבדוק אותו עוד פעם בבוקר כשיהיה מוחו יותר צלול.

למחרתו כשבדקו שוב ראה שפגומה היא, חזרו להשוחט ובדקו ואמר שהוא כשר הפלא ופלא, ראה השוחט הבודק הלא דבר הוא, עכב את הסכין אצלו ג' ימים ובכל פעם הוא ראה אותו כפגומה וכשנתנו לבעל הסכין לבדוק הראה לו שהוא כשרה, לא ידע השוחט הבודק לתת עצה לנפשו, סגר את עצמו בחדרו ובכה להקב"ה שיפתח לו עיניו שיראה את האמת והצדק עם מי, אח"כ כשהשוחט הבודק בדק עוד כמה פעמים את הסכין ראה אותו שהיא מחודדת בכשרות מהודרת ונפלאה, הפלא ופלא,

יז = כבר הזכרנו למעלה ב"חלק שאלות ותשובות" סי' י"ג, וכמו"כ בחלק "ליקוטי רבי דוד צבי" עמו' קלד טור ב'.

יח = בהסכמתו לספר מדרש רבה המוזכר לקמן בפרק ט' הסכמה ד' הוא מזכיר אותו.

יט = ירחון "מבועי הנחל" (ברסלב) גליון אייר תש"מ עמו' עח.

שאל השוחט הבורק את השוחט עצמו לפשר דבר זה, ענה לו השוחט בעל הסכין, לפני שבכית לפני השי"ת שתזכה לראות את יופיו והדורו של סכיני, לא היה לך זכיה לראותו, כי השוחט הזה היה מהצדיקים הנסתרים.

אח"כ כשחזר השוחט הבורק לביתו לעיר מעז'בוז, נכנס להרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז זי"ע וסיפר לו על הפלא הזה שקרה לו כעת, ענה לו הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז זי"ע, כי הסבה שלא זכה לראות מעלת הסכין בתחלה הוא משום הקפדתו של הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע, שענה על השאלה הנ"ל "לאו דווקא" (כ).

כ = שיח שרפי קודש אות א' תרפ"ה.

* סיפר הרה"ק רבי יעקב שמשון מקאסוב זי"ע (מובא באבן שתיה דף סג אות ז') כי המגיד הקדוש רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע נחלה פ"א ר"ל, ונסע בנו הרה"ק רבי מרדכי מקרעמעניץ זי"ע להרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע, שיבקש עליו רחמים, אבל בלא ידיעת אביו הק', כי היתה הקפדה מסוימת ביניהם כנ"ל. כשהגיע הרה"ק מקרעמעניץ זי"ע אל הרה"ק מקוריץ זי"ע, עוד בטרם שאמו לו את סיבת ביאתו, אמר לו הרה"ק מקוריץ זי"ע: ידעתי כי אביכם חולה, ובשעה זו הוקל חליו, וסיבת מחלתו הוא מחמת שלא אכל גבינה כל ימיו, והגבינה היה מקטרגת עליו מחמת שלא תקנה שרשה, וכעת תאמרו לאביכם בשמי שיקבל עליו שיאכל גבינה מעתה אם מעט ואם רב, וגם תאמרו לו שמה שנעשה פירוד בינינו, היה מחמת שלא ראה תפילתינו באיזה דרך ומסילה הוא עולה למעלה, ואין זה תמוה כיון שגם המלאכים והשרפים גם הם אינם רואים כלום דרך עבודתי, רק אני מתבודד ביני ובין קוני, וכלותו לדבר, קיבל הרה"ק מקרעמעניץ זי"ע ברכת הפרידה ונסע לביתו.

וכן הוה כי מצא את אביו הק' ששב לאיתנו, וכיונו השעה שזה היה בשעה שאמר הרה"ק מקאריץ זי"ע. והמגיד הק' רבי מיכל זי"ע ישב אז על מטתו, וכאשר נכנס בנו הרה"ק רבי מרדכי מקרעמעניץ זי"ע, שאל אותו – היית בקאריץ, והוכרח להודות ואמר הן. שאלו ומה אמר, סיפר לו כל הדברים, וכאשר גמר אומר שגם להמלאכים ושרפים נסתרה דרכו, אמר הרה"ק רבי מיכל זי"ע היתכן, והיה מונח לפניו גמרא, ופתח לעיין בתוכו, והאיר נגד עיניו מאמרם ז"ל בסנהדרין (דף מד ע"א) עה"פ ויעמוד פנחס ויפלל (תהלים קו, ל), אמר ר' אלעזר ויתפלל לא נאמר, אלא ויפלל, מלמד שעשה פלילות עם קונו, היינו שהתפללות של פנחס לא ראה אותם רק הקב"ה, וזהו שעשה פלילות עם קונו – בלבד, ותיכף נח דעתו בזה. סיפור זה מובא בשינויים גם בדברי תורה (מהדורה ב') מהרה"ק צמונקאטש זי"ע, ובתורת מוהר"א מבעלזא, ובקיצור מאד מוזכר באמרי פנחס ועוד.

פרק ז'

מקומות רבנותו

הגה"ק רבי דוד עבי זי"ע נתגדל ונתפרסם שמו בעולם, וצרפו לו את התואר שקראו לו "רבי דוד עבי הגדול", עלה ונתעלה והיה אב"ד בכמה וכמה קהילות קדושות בתפוצות ישראל, ה"ה: פאמערדאן, מאניסטרישץ, מאהלוב, שאריגראד, קרעמניץ סאראקא ועוד פ"ג עיירות שבחרוהו לאב"ד והיתה מצודתו פרוסה עליהם, ונבחר לרב הראשי של כל חבל ארץ הכי נכבד שהיה מלאה חכמים וסופרים, חסידים ואנשי מעשה כל הגליל והקרייז שבסביבותיהם^(א).

הגה"ק רבי דוד עבי הגדול זי"ע נהג את נשיאותו ברמה, ומסופר שפעם בערשב"ק אידע שבגראלנע נתעכב היי"ש ולא הלך עד סמוך לקבלת שבת, והלך הגאון מו"ה דוד עבי זצ"ל האבד"ק קרעמניץ עם אנשים מבהמ"ד ולקחו ההיטע והפסיד את היי"ש, עיי"ש כי למגדר מלתא עשה^(ב).

המנהג בבית מדרשו של הגה"ק רבי דוד עבי הגדול זי"ע היה כי הוא היה שולח את השליח צבור להתפלל לפני העמוד, ואף אחד לא היה נגש לבד, פעם שלח את אחד מחתניו להתפלל, אחר זמן מועט נפל חתנו למשכב, בא חותנו הגה"ק רבי דוד עבי הגדול זי"ע לבקרו, אמר לו חתנו,

א = כ"כ בספר מליצי אש בערכו ליום י"א אייר, ובספר מאורי גליציה ג"כ בערכו.

ב = שו"ת שואל ומשיב מהדורא א' ח"ב סי' ע' ד"ה והנה ביו"ד, עיי"ש.

חושש אני שסבת מחלתי הוא בגלל הפניות והגאות, שהיו לי בתפלתי לפני העמוד, ענה לו חותנו הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע, שכר תפלה הוא גן עדן, ועונש הגאות הוא גיהנם, שנענש בגיהנם, אולם את המצוה קיים^(ג).

על סדר המוקדם והמאוחר מכהונתו בעיירות רבנותו, לא ידוע לנו, אבל כפי הנראה שימש גם יחד בכמה עיירות, כנהוג בימים ההם, על כמה עיירות נשתדל לברר את זמן כהונתו בהם, לפי המסמכים היחידים שנשארו לנו.

ק"ק שאריגראד יע"א

העיירה הראשונה – שנמצא מסמכים על הקשר של הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע אליה – היא העיר שאריגראד מתחילת שנת תקמ"ט, וזאת ידוע לנו מ"פנקס הקהילה של העיר שאריגראד" שנשמרה בכל הדורות בדרכי פלאים, ושם נמצא חתימתו של הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע – בתור אב"ד – על כמה וכמה שטרות של קניית מקומות ישיבה בביהמ"ד, ו"בפנקס קהילה" הנ"ל (דף ו ע"א) לאחר תיאור של בחירות שהתקיימו שם לאלופי וקציני הקהילה, כנראה היה שם דו"ד, כי היה שם מעט אנשים שלא רצו בשום אופן לקבל עליהם את המרות וההתנהגות של רוב צבור הבוחרים, נמצא שם פסק דין של הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע שכתב שם וזלה"ק:

...הנה ידי היו אמורות לתבוע דין תורה, ובתוך כך התחייבו להם כמה פעמים לבוא לעמק השוה על כל הנ"ל, והנה הקשו לבם עד עתה, ועדיין לא שבו להכניע את עצמם, לזאת עוד זמן ניתן להם עד ר"ח חשון הבע"ל, אולי בתוך הזמן ישמעו לעצתי לעשות ביניהם השואה עפ"י... והיושר וכדכתיב לעיל, ואם באם עוד ילכו בעצתם בלתי שמוע אלי לתוך השלום למען נהיו שולח אחד... אשר כל המבואר לעיל בשם האלופים...

בעה"ח יום כ"ד א"ח (איסור חג) סוכות תקמ"ט
דוד צבי אויערבך

*

ג = שיח שרפי קודש (ברסלב) אות א' תקנ"א.

ק"ק מאניסטרשיץ יע"א

על הקשר הראשון של הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע עם העיר מאניסטרשיץ, אנו מוצאים בהתשובה של הגה"ק רבי משולם איגרא זי"ע אליו^(ד) שנכתב בתחילת שנת תקנ"א, ומתאר את הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע בתואר אב"ד מאניסטרשיץ.

על תקופת כהונתו כאב"ד בק"ק מאניסטרשיץ מסופר^(ה), כי פ"א קרה שאיש בליעל אחד העליל על הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע להדוכס, ובגלל עלילה זו חפץ הדוכס להענישו במלקות כדרכם אז, ועת צרה היתה ליעקב, ויבא אליו אביו הגה"ק רבי אריה לייביש זי"ע בחלום הלילה ושם דבר בפיו להשיב להדוכס ולפייסו, וככלותו דבריו אמר לו אביו הק' זי"ע: בני יקירי, הנה נתקבלתי לריש מתיבתא בישיבתו של רב אשי, ונצטערתי מאוד לירד מעולם עליון ודם מאד, לעולם שפל כזה, וגם חבירי הפצירו בי, אך בני יקירי, מרוב חיבתי ואהבתי אליך באתי להצילך מצרה לרווחה. לאחר מכן כאשר הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע השיב דבריו להדוכס נתפייס לו, ולא עוד אלא שקרא להבליעל הנ"ל, ועשה משפט רשע בו, על אשר דיבר סרה על צדיק כזה, ונתקיים הפסוק "צדיק מצרה נחלץ, ויבא רשע תחתיו", כן יאבדו כל אויביו ה', ותרוממנה קרנות צדיק.

כפי הנראה בעיירה זו מאניסטרשיץ לא שהה הרבה שנים, כי בהסכמתו לספר "משנת חכמים" מיום כ"ו ניסן תקנ"א^(ו), הוא חותם כבר "פה

ד = הבאנו לעיל בחלק "שאלות ותשובות" סי' ט' עמו' קיח עיי"ש.

ה = מגילת יוחסין "גדולת דוד".

ו = מובא לקמן בפרק ט' הסכמה א' עיי"ש, ולא כמש"כ בספר "באש ובמים" (עמו' תקע"ה) כי הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע כיהן בשנת תקס"ב ברבנות קהילת קרעמניץ, ובשנת תקס"ה בחרו בו לרבה של העיר מאהלוב, וזה אינו כי בהסכמות הוא חותם כבר כמה שנים לפני זה כאב"ד קרעמניץ ומאהלוב.

ק"ק קרעמניץ יצ"ו", זאת אומרת שבחודשי חורף תקנ"א נתקבל לאב"ד בעיר קרעמניץ, וגם בהסכמתו שם הוא כותב וז"ל "...זעתה בהיותי פה ק"ק קרעמניץ על כסא הרבנות".

*

ק"ק קרעמניץ יע"א, וק"ק מאהלוב יע"א

בכתר הרבנות דעיר קרעמניץ נתעטר הגה"ק רבי דוד צבי זי"ע, בימי חורף תקנ"א כמובא לעיל, אבל בתור אב"ד בעיר מאהלוב, מצאנו חתימתו רק בהסכמתו על הספה"ק "שערי דורא" שנדפס בשנת תקס"ז⁽¹⁾, ומאז כנראה שימש בכתר הרבנות בשני המקומות ביחד, כמו שחותם בכל ההסכמות מאז והלאה, וכפי הנראה שבשנים האחרונות לימי חייו היה גר בעיר מאהלוב, אע"פ שמצודתו היתה פרוסה גם על עיר קרעמניץ, ושם בעיר מאהלוב חלקת מחוקק ספון כי שם נתבקש לישיבה של מעלה, כאמור לקמן, אבל שמו נתפרסם לדורות ביותר ע"ש העיר קרעמניץ.

נהוג היה בעיר מאהלוב שכשהתקיימה בעיר שמחת ברית מילה כברו להמרא דאתרא הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע בסנדקאות. פ"א כשנולד לאחר מתושבי העיר בן, וכיון שהגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע לא היה אז בביתו כי נסע למסעיו, ואז ביקר בעיר הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז זי"ע, הלך אבי הבן וכיבד את הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז זי"ע בסנדקאות, אולם מסיבות שונות בלתי צפויות מראש חזר הגה"ק רבי דוד צבי זי"ע לביתו, ולא ידע אבי הבן לשית עצות בנפשו בענין זה, עד שהלך ושאל את דייני העיר איך לנהוג במקרה כגון דא, ופסקו לו הדיינים היות שהגה"ק רבי דוד צבי זי"ע הוא רב העיר מרא דאתרא, הרי שכבוד זה מגיע לו, על אף שכבר כבר אבי הבן את הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז זי"ע, כשהלך הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע להברית מילה, עבר דרך בית משכנו שהתארח שם הרה"ק רבי

ז = מובא ג"כ לקמן בפרק ט' עיי"ש.

ברוך ממעז'בוז זי"ע, וכשראהו הרה"ק רבי ברוך זי"ע עובר, ענה ואמר: וכי מה אפשר לי לעשות, הרי אליהו הנביא רוקד לפני ערדליו לרוב קדושתו וצדקתו^(ח).

פעם ביקר הרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנוביל זי"ע בעל מאור עינים בעיר מאהלו^(ט), ונשאר שם לשב"ק, אחר התפלה הלך הרה"ק רבי נחום מטשערנוביל זי"ע לבית המרא דאתרא הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע לקדש על היין, כי הם היו ידידים והכירו את עצמם עוד לפני שהתקרב הרה"ק רבי נחום זי"ע למרן הבעש"ט הק' זי"ע^(י), כשראהו הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע, אמר לו: הייתי מכבד אתכם כבר בקידוש, אולם זוגתי הרבנית לא חזרה עדיין מבית הכנסת, נענה הרה"ק רבי נחום זי"ע ואמר: מרן הבעש"ט הק' אמר, שכשיבוא משיח, יתבטלו כל העזרות נשים מבתי הכנסיות.

ח = שיח שרפי קודש אות א' תשפ"ד, פעולת הצדיק אות תרכ"ז בהג"ה.

ט = שיח שרפי קודש אות א' תרס"ג.

י = פרק זה אינו מדויק, כיון שבשעת פטירת הבעש"ט הק' בשנת תק"כ, היה הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע בן י"ז שנה, אז איך היה ידיד עם הרה"ק רבי נחום מטשערנוביל זי"ע עוד לפני התקרבותו שאל מרן הבעש"ט הק' זי"ע, דהיינו כשהגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע היה בן עשר או שתים עשרה שנה – והוא פלא.

פרק ח'

פטירתו, ביתו אחריו,
וירושתו הרוחנית

הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע נתבקש לישיבה של מעלה ביום י"ט אייר בשנת תקס"ח, בהיותו בערך כבן שישים וחמש שנה^(א), ולא נאמר בו מיתה כי זכה והשאיר אחריו תולדותיו כיוצא בהן, כולם קדושים וטהורים שהסתעפו מהם רבנים מפורסמים גדולי התורה היושבים על מדין בעיירות גדולות וחשובות בתפוצות ישראל, ומנו"כ בק"ק מאהלוב^(ב).

א = כיון שנולד בשנת תק"ג כמוזכר לעיל בפרק ו' עיי"ש.

כאן המקום לציין, כי בספר "מאורי גליציה" ח"א עמ' 36 בערכו של הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע, כותב שם כי בזו"ש היה הגה"ק רבי דוד צבי הגדול חתן רבי לייביש אוירבך מוישניוביץ – ע"כ עיי"ש, אבל הוא טעות גמור, כי כשנפטר הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זצ"ל בשנת תקס"ח השאיר אחריו אלמנתו אשת נעוריו הרבנית הצדקת מרת הענע ע"ה, ועיין לעיל בחלק התחינות, שכתב שם בשער התחינות שהם נמצאו אצל "הרבנית הצדקת המפורסמת מרת הענא אלמנת הרב המאור הגדול המנוח המפורסם מוה"ר דוד צבי זצלה"ה שהיה אב"ד דק"ק קרעמניץ ובק"ק מאהלוב יע"א – עכ"ל.

ב = בספר "לקורות הגזירות על ישראל" מחברת החמישית עמ' 33 מביא מצבות ישנות מעיר מאהלוב, וכותב שם בין השאר נוסח מצבת הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זצ"ל, וז"ל :
כתר תורה. כ"ד תשרי שנת "אבוי כי צדיק בקורו נאבד" (תקכ"ח) לפ"ק, הגאון חסיד ועניו אמתי המפורסם בוצינא קדישא מוה"ר דוד צבי אב"ד פה קרעמניץ והגליל, בהרב הגאון המפורסם רבי אריה ליב ז"ל מסטניסלב... – עכ"ל.

כפי הנראה זה טעות. א – הוא לא נפטר בשנת תקכ"ח, כי הרבה הסכמות יש עוד משנות

מסופר^(ג), כי בערב פסח האחרון שלפני פטירתו נולד לחתנו הרה"צ רבי נתן מברסלב זצ"ל בנו רבי יצחק, ורצה לכבדו בסנדקאות, אבל הוא כבר היה כ"ב חלש וחולה שלא יכול היה להשתתף בברית.

בספר "לקוטי שושנים" מהרבני התורני רבי יצחק ב"ר יעקב מייזלש מ"מ דק"ק קרעמניץ המעוטר, נדפס בפאריצק בשנת תקע"ח, מובא הספר וקינה שנשא עליו ביום כ' סיון תקס"ח בעירו קרעמניץ, ונעתיק כאן קטעים אחרים ממנו.

בדף י"ג עמוד א' =

...ואתה ידידי הקודא, אל אהיה עליך למשא כבד אשר העמסתי עליך כה אריכות דברים לפעמים בענין אחד, כי הצקתני מילים ועצור כל אוכל, בזכרי הני גאוני עולם ארזי הלבנון אדירי התורה אשר נעדרו מאתנו והלכו למו למנוחות בעדן אלקים, ירדתי לגני נטע חמד ולקטתי משם פרי למאכל גרגיר אחד מכל הספר אשר קשרתי על כל צדיק וצדיק, להראות לדוגמא לדורשי תושיה, ובהעלות על זכרוני הני מצוקי ארץ יסודי עולם חלוצי הגבורים המזוינים בחרבה של תורה ה"ה... ועל שפים קינה נשאתי על האי שופרא דבלה בארעא הדרת כבוד מוריני ורבינו חסיד ועניו הרב הגאון מוהר"ר דוד צבי האב"ד ק"ק קרעמניץ, ולבסוף היה האב"ד ק"ק מאהליב אשר אוהבים נאמנים היינו בחייו, גם עליו נשאתי מר שיחי בנהי מספר מר בכ' סיון שנת תקס"ח לפ"ק - עכ"ל.

בדף ט"ז עמוד א' =

...ובפרט ביום התענית הזה כ' סיון, אשר אנו עומדים בהאי הספר על גאון עוזינו, כשנעלה על זכרונינו שכמה וכמה צדיקים וחסידיים נהרגו ונסקלו ביום המר הזה, אשר אז חשכו עינינו, ותינוקות של בית רבן ויונקי שדים וגמולי חלב לאלפים שנשחטו כצפרים, ינקום ה' את נקמת דמם אשר

תקסז - ח, ב - יום ההילולא אינו כ"ד תשרי, כי אם י"ט אייר כמו שכתבו נכדיו וכל כותבי הדורות, ג - כיון שהמצבה הוא בעיר מאהלו מה הכוונה "אב"ד פה קרעמניץ", אלא בוודאי איזה טעות נפל בהעתקה.

ג = שיח שרפי קודש אות א' תשע"ט, ופעולת הצדיק אות תשנ"ט עיי"ש.

על שם

צו ערצור זערנס סאקוריס עסום קננס ע"ס דער חז"ל וגם
 כל העכעוולום אשר וכל-לכל על פאלס. אזל צהיטמו סמר
 צהם לא יוכל ליתר את כספו וכל דערים סקוריס ולא יעל
 עליו שום עכעול. ועוד עזעל צו סהנגט צר. ארס גס צעסר
 סעערינס אשר סקסמי ולקעמי עמוד סצרים העזעושים ראשונים
 וסאקוריס והעמי אומם. ע"ס ח"צ ועלעקס: קללל כרזעוים
 לכעליל קל לסצן אומם צאל יעצ. ויהי סקוריס על כל
 כעליל סנגמי איי העליי ציערעל **שקמך אדך** צהרצ
 סלדריק קרעס י' שמו מרע צעערים לענס ולסהלע"י. ע"ס
 ע"ס כקע"ס עוסרי **נדלמן ואה** זאקלע"ס עקיק
 צהרצ סגאון סלדריק לעמי. קרעס
מאנעמירש י' ופי עוסרי **דוד צל** זאקלע"ס
 ישרעל סער סדור ופי עוסרי **דוד צל** זאקלע"ס
 אייערעלד סריי צה"ד צקיק **מאדלדל** : וסנג"ל :

כ"ב מ"ח תש"ח

פסעל האלד

Gedruckt bei Rudolf Eckhardt in Czernowitz.
1873.

הנהגתו של המנהל הכללי של המבחן, שכן המבחן
הוא חלק מהתהליך של בחירת המועמד.

קראת עשרות

[illegible][illegible]

שאלים רב למוציא חורמין לנס

נשפך כמים הנגרים ארצה וכדומן על פני השדה היו, איך החיוב עלינו לעורר אבל גדול ומספר מר על זאת אשר ידוע כל לב שומעו, וכל מתנים יאחזו חלחלה, וביותר על אריכות גלות השכינה אשר היא מחוללת מפשעינו, מדוכא בעונותינו וכצפור נודד ממקומו, לא מצאה מנוח לכף רגלה, וע"ד שאמר בזוה"ק ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה (בראשית ה, ט), אך עוד השאיר לה הקב"ה שארית הפליטה, וביקש לה מנוחה אלו הצדיקים הלומדים תורה לשמה שמה מצאה קן לה, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ה, א) מיום שחרב ביהמ"ק אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה; ופי' הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות, שהכוונה על אדם צדיק הלומד תורה לשמה, וכל אדם הוא ד' אמות, והוא נקרא ד' אמות של הלכה, ועליו שורה השכינה וזהו מקום מנוחתה, וא"כ בעוה"ר בעת אבוד הצדיק יש לנו להתאונן ולקונן עליו כמו על חורבן ביהמ"ק, ולפורר לבינו לשנים עשר קרעים, ולשוב אל ה' בתשובה שלימה, כי כל זאת גרמה עונותינו העדר הצדיק כאמור לעיל, וממילא נודדת השכינה כצפור נודד ממקומו בגלות המר ועיי"ז גם שכינת' אסורא בגלות' כמ"ש בזוהר הק' (תקוני זוהר, תקונא שתיטאה כא, ב) מלך אסור ברהטים (שה"ש ז, ו), ועלה אתמר אין חבוש מתיר עצמו מבית אסירים פרקונא דילה תליא בתיובתא, א"כ בהעדר הצדיק עונותינו גרמה זאת השכינה היא בגלותא אסירא עמנו, ואיך לא יתמרמר לבנו ולא יחרד את נפשינו לשוב בתשובה שלימה, אשר בזה תלו פורקניה, ואם נחזור בתשובה שלימה ישוב הכל למקומו הראשון, ופדויי ה' ישובון ובא לציון גואל – עכ"ל (עיי"ש עוד אריכות דברים כדרכונות).

ביתו אחריו

ואלה תולדותיהם של הצדיקים – הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע וזוג' הרבנית הצדקת מרת הענע ע"ה – שלשה בנים וחמשה בנות נולדו להם(ד), ה"ה:

ד = כ"כ במגילת יוחסין "גדולת דוד" המובא לקמן ובספר מליצי אש בערכו ליום י"ט אייר, ובספר מאורי גליציה בערכו.

א = בנו הגה"ק רבי מנחם מענדיל זצ"ל אב"ד דק"ק קרעמניץ, מלא את מקום אביו כאב"ד קרעמניץ אחר הפסקה של כמה שנים מפטירת אביו הק' זי"ע שנפטר בשנת תקס"ח, והוא נתעטר בכתר הרבנות רק בסוף שנת תק"פ כפי הנראה מ"כתב הרבנות" המובא לקמן.

הגה"ק רבי מנחם מענדיל זי"ע בנה את ביתו עם הרבנית מרת פערל ע"ה בתו של הרה"ג רבי שמואל זצ"ל אב"ד דק"ק זאלאזיץ יע"א מגזע יחוסו של מרן המהרש"א זצ"ל, ונולדו להם שלשה בנים ושתי בנות^(ה).

ראוי להעתיק כאן, מה שכתב בן אחיו הגה"ק רבי שלמה אהרן זצ"ל בספרו "טהרת הנפש"^(ו) וז"ל: ...וכן ראיתי מכבוד אאמו"ר הרב הצדיק (רבי נחמן זאב) זצוקלה"ה, שהיה נזהר מאוד לשפוך הרבה מים על ידיו לסעודה... והרבה פעמים שמעתי מפיו הקדוש, איך שהיה משבח את הרחיצה של כבוד דודי הוא אחיו הרב הקדוש הגאון וכו' מו"ה מנחם מענדיל אב"ד דק"ק קרעמניץ, וסיפר לי אשר בשעת הנטילה היה אחד שופך עליו מים עד כי אין לשער, וכד הוינא טליא כבר חמיסר שנין הייתי בק"ק ברעד, ובא אצלי הדיין דשם ושמו הרבי שואל, והיה זקן ושבע ימים, ואמר לי כי היטב היה מכיר את כבוד דודי הנ"ל, וסיפר לי ג"כ מן הרחיצה, ואמר לי עוד, אשר כבוד דודי הנ"ל סיפר לו, איך כי פעם אחת בא אצלו כבוד אביו הוא אא"ז הרב הקדוש הגאון אמיתי מופת הדור וכו' מו"ה דוד צבי זצוקלה"ה אב"ד דק"ק קרעמניץ ומאהלוב והגליל, ואמר לו בחלום הלילה בזה"ל, בני יקירי, תדע כי מה מאוד הפמליא של מעלה משבחים ומפארים הנטילה שלך, ויישר כוחך, עכלה"ק.

כאן אנו מביאים את העתק נוסח "כתב הרבנות" שקבל הגה"ק רבי מנחם מענדיל זי"ע בעת שנתמנה לממלא מקום אביו הק' זי"ע כאב"ד בעיר קרעמניץ המעטירה יע"א^(ז), וז"ל :

ה = כ"כ במגילת יוחסין "גדולת דוד" הנ"ל.

ו = דף ת, ע"ב - ט אות נ' סי' קי"ג.

ז = נרפס בבטאון נחלת צבי"ה היו"ל ע"י המכון, גליון ג' - תמוז תש"ג עמו' קא.

ב"ה

בשנת ה' וויבאר על רבנים, ובררנו קאנדידאטין את מו"ר הר' המנוח המפורס' מו' שלו' צבי(ח) ז"ל ואחריו ה' נבחר לקאנדידאטי ידידינו הר' המפורס' מוה"ר מענדל ואחריו נבחר לקאנדידאט הר' המפורס' מו' שמואל, והוקם על המ... הרב המפורס' מו' שלו' צבי ז"ל ונהג הרבנות בק' כמה שנים ועת כי נסתלק ועלה למרום מורינו הרב מו' שלו' צבי נשארנו כצאן בלא רועה באין מנהל ומורה דרך, ע"כ עלינו להורות לה' על רב טוב אשר גמלנו. והכין הנכון לפנינו לבחור לקאנדידאט את ידידינו הרב הגאון מוה"ר מענדל נ"י בן לאותו צדיק מו"ר הרב החסיד הגאון המנוח מוהר"ר דוד צבי זצ"ל אשר אור תורתו זרחת בק' כמה שנים, ובנו ידידינו הרב הגאון מוה"ר מענדל הנ"ל ממלא מקום אביו ז"ל וראוי והגון לשמש בעסק הרבנות כמוהו, ע"כ אמרנו לקבלו עלינו לרב אב"ד ור"מ להורות לנו הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה עפ"י... דתה"ק יורה יורה ידין ידין. וכל חלוקת הכבוד והכנסות הרבנות שהי' מאז ומקדם לרבני קשישאי שייכים להרב הגאון מוה"ר מענדל הנ"ל והנה גם בעניני סנדקאות יהי' כמאז ומקדם. ומחויבים אנחנו להשתדל לו שיקנה בשר בלא טאקסי כמבואר בהחלטה... והעמדנו עלינו ליתן לו לפרנסתו חוק קבוע בכל שנה ושנה סך מאה ר"ח גם עבור דירה ושני דרשות סך חמשים

ח = הוא הגה"ק רבי שלום צבי רוקח זצ"ל אב"ד קרעמיניץ, אשר הרה"ק מאפטא זי"ע העיר עליו שמעודו למד תורה לשמה כחד מהקדמונים, והשיג מעלת רוח הקודש ומעולם לא אכל סעודה מבלי שיאכלו עמו יחד עשרה אורחים, ולא עבר עליו יום אחד בלי נתינת צדקה (דובר שלום אות שנא).

הגה"ק רבי שלום צבי הנ"ל היה בנו של הג"ר נפתלי הירץ רוקח מבראד, אשר הוא ואחיו הגאון רבי שמואל שמעלקא מבראד, היו בני הרה"ק רבי משה רוקח זצ"ל אב"ד זלאטשוב בן המעשה רוקח זי"ע.

ובני הגה"ק רבי שלום צבי הנ"ל המה, הגה"ק רבי אפרים רוקח זצ"ל אב"ד וויניצא ורדוויל תלמיד הרה"ק מאפטא זי"ע והגה"ק רבי יהודא לייביש רוקח מקוסטנטין זצ"ל חתן הרה"ג רבי משה ברנבלום זצ"ל אב"ד קוסטנטין (עיין עליו ב"נחלת צבי" גליון ב' עמ' קד ובגליון ג' עמ' קנ וגליון ד' עמ' קנא-אות יז). הערה זו הוא ב"נחלת צבי" גליון ד' עמ' קמח טור ב' אות ט'.

ר"ח לשנה. והסך הנ"ל יסולק לו מחובת הטאקסי בכל שנה ושנה וכל הנ"ל קבלנו עלינו על משך שלשה שנים מיום דלמטה זולת שהכנסת הרבנות וחלוקת הכבוד מתחלת מיום עשרה בטבת בשנת תקפ"א הבע"ל, ולהיות שמאז ומקדם הוקבע פה תמיד א' מיוחד להוראה בכדי להקל על הרב ונבחר פה כבוד ידידינו הרב המופלג המפורסן מו' חיים צבי נר"ו גיסו של הרב הגאון מוזה"ר מ' הנ"ל ושכירות שלו הקצוב כפי הכתב שת"י וגם שארי הכנסות שלו המבואר בכתב שלו הוא גם כעת במקומו עומד ובחזקתו כמאז.

כל הנ"ל עשינו באסיפה מלא לטובת כלל עירינו ולראי' באנו עה"ח יום א' טו"ב אלול תק"פ פה קרעמניץ.

הק' שאול יעקב במוזה"ר חיים שערק	מנחם מענדל ז"ק
יהודה לייב ברמ"ל זצ"ל גאלדין בארג	נחמן שיקריוזר
אברהם במ"ה איקל לאנדייבארג	הק' יוסף במוזה"ר ש גינצבורג
יקותיאל זלמן חר"פ	צבי הירש יאב

ועוד עשרות חתומות כמובא בצילום המצורף.

ב = בנו הגה"ק רבי נחמן זאב זי"ע אב"ד מאניסטרשיץ תלמידו של הרה"ק רבי יצחק מראדזיל זי"ע(ט). את ביתו בנה עם הרבנית הצדקת מרת שפרה פיגא ע"ה, ונולדו להם תולדותיהם כיוצא בהם שבעה בנים ובת אחת, ונזכיר שניים מהם ה"ה : א – הגה"ק רבי שלמה אהרן זצ"ל מ"מ דק"ק בויאן בעמ"ח "תפארת שלמה" על ספר בראשית ו"טהרת הנפש", ב – הגה"ק רבי ישראל מתתיהו זצ"ל אב"ד גוואדזיץ בעמ"ח שורה ארוכה של ספרים מפורסמים חשובים ונכבדים כגון: "אלפי ישראל", "שמירת הנפש", "אמרי בינה", "נזר ישראל" ועוד, שספריהם הק' היו לנו לעינים, כי מה שנשאר לנו לפליטה מזקנם הק' הגה"ק רבינו רבי אריה לייביש זי"ע ובנו יחידו הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע, לזכותם יחשב, כי חלק חשוב ונכבד מהמקורות הוא ממה שמביאים הם בספריהם הק', ובפרט הקונטרס "לקוטי רבי דוד צבי" שהדפסנו לעיל בס"ד, חוץ מעשרות פרטים שונים הנוגע לתולדותיהם נלקטו מהם, ונמצאים בספר המונח לפניכם, ועל הני תרי אחים הק' אפשר להמליץ מאמרם

ט = כ"כ במליצי אש בערכו ליום כ"ח אדר.

ז"ל (אבות פרק ו, משנה ו) כל האומר דבר בשם אמרו, מביא גאולה לעולם, ואיתא בספה"ק "אור יצחק" (להרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע הנ"ל) מביא גאולה לעולם – פי' להתלמיד חכם זה בעצמו, עכלה"ק. ועליהם נאמרו (תהלים קיא, ג) "וצדקתו עומדת לעד".

בספרי "שמירת הנפש" ו"טהרת הנפש" הנ"ל מובא הרבה מהמנהגים של אביהם הגה"ק רבי נחמן זאב זי"ע, כגון: שהקפיד מאוד על כל עניני נטילה, וכתב שם (י) וז"ל: מנהג טוב הוא שירגיל אדם את עצמו לשפוך רביעית על כל יד ויד... וכן ראיתי מכבוד אאמו"ר הרב הצדיק (רבי נחמן זאב) וצוקלה"ה, שהיה נזהר מאוד לשפוך הרבה מים על ידיו לסעודה, וכן היה מנהגו, בתחלה שפך כשלשה לוגין מים על כל יד ויד, ונגב ידיו במטפחת, ואמר מזמור לדוד ה' רועי וכו', ואח"כ חזר ורחץ עוד הפעם גם כן כשלשה לוגין על כל יד ויד, עכ"ל. כמו"כ היה נזהר מאוד בכל דבר שיש בו קפידה כדרכי אביו הק' רבי דוד צבי הגדול זי"ע כמובא לעיל, נהג לעשות סעודת ראש חודש, הקפיד שיעשו סעודה בכל ברית מילה (דבר שלא הי' כ"כ נפוץ בסביבתו אצל העניים), בהושענא רבא אמר מזמור שיר ליום השבת, ואחר בריך שמיא אמר אמן, ועוד.

מאמר אחד מהרה"ק רבי נחמן זאב זי"ע נעתיק כאן (יא), עה"פ ראשית גויים עמלק ואחריתו עדי אובד (במדבר כד כ), אלופו בנו של עשו הרשע, היה מכשף גדול, וכשנולד בנו רצה לקרותו בשם שיהיה לו עי"ז אחיזה בסטרא דקדושה, ומצא לקרותו בשם "עמלק", שהוא ר"ת ע'מרם, מ'שה, ל'זי, ק'הת, אבל הוא לא ראה שסופי תיבות של ד' שמות אלו הוא "מיתה", וז"פ – ראשית גויים – ר"ת שלהם הוא "עמלק", אבל – ואחריתו – היינו סופי תיבות, עדי אובד – ר"ל מיתה, עכדה"ק ודפח"ח.

הגה"ק רבי נחמן זאב זי"ע הנ"ל נתבקש לישיבה של מעלה במוצשב"ק אור ליום כ"ח אדר תרט"ו (יב).

י = דף ח' ע"ב – אות נ' סעיף ק"ג.

יא = מובא במליצי אש שם.

יב = כ"כ בנו הגה"ק רבי ישראל מתתיהו זצ"ל בהקדמת ספרו "אלפי ישראל" עיי"ש.

ג = בנו הרבני הרב רבי לייביש זצ"ל שנפטר בימי עלומיו.

ד = בתו הרבנית הצדקת מרת יוטא ע"ה אשת הרה"ג רבי אריה לייביש מייזליש זצ"ל אב"ד בק"ק פרעמישלא, הוא היה מגדולי גזע היחס, ומצד אמו נז"נ למרן הש"ך, ונולדו להם שני בנים ובת יחידה, שמהם הסתעף משפחת רבנים מפורסמים בשם "מייזליש".

ה = בתו הרבנית הצדקת מרת אסתר שיינדיל ע"ה אשת הרה"צ רבי נתן מברסלב זצ"ל בעמ"ח "לקוטי הלכות".

הרה"צ רבי נתן זצ"ל נולד בשב"ק ט"ו בשבט תק"מ בעיר נעמירוב, לאביו הנגיד רבי נפתלי הערץ שטערנהארץ ז"ל, ולאמו מרת חיה לאנע ע"ה. מילדותו נראה עליו כי לגדולות הוא נוצר, ונתפרסם בשם "העילוי מנעמירוב", ובשנת תקנ"ב בהיותו עוד בן י"ב שנה בחרו הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע לבתו מרת אסתר שיינדיל ע"ה, והחתונה התקיימה בעיר שאריגראד בחודש אב שנת תקנ"ג, כי אז כיהן כאב"ד בעיר זו(יג), ונולדו להם שלשה בנים ובת אחת.

קשרים הדוקים היה בין הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע וחתנו הרה"צ רבי נתן זי"ע והערכה מופלגת היתה ביניהם, אע"פ שהגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע התרחק משיטת החסידות כבדו והעריכו מאוד, ואף הרה"צ רבי נתן זצ"ל היה תולה הגדולה בחמיו, כי בהקדמתו לספרו של רבו הק' "לקוטי מוהר"ן" הוא חותם "הכ"ד המעתיק והמסדר.... הק' נתן בא"א מוהר"ר נפתלי הירץ מנעמירוב רבתי יצ"ו, חתן הרב הגאון החסיד המפורסם מו"ה דוד צבי שהי' אב"ד בק"ק שארוגראד, ובק"ק קרעמניץ והגליל, ובק"ק מאהלוב יצ"ו.

הרה"צ רבי נתן זצ"ל היה תלמיד מובהק וממשיך דרכו של הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע בעל "לקוטי מוהר"ן", הוא היה הכותב והמסדר ומדפיס ספרי רבו הק' זי"ע, וכמו"כ חיבר הספה"ק "לקוטי הלכות" על ד' חלקי שו"ע, "לקוטי עצות" ועוד, וחסידים רבים נהרו אליו.

יג = עיין לעיל בפרק ז'.

הרבנית מרת אסתר שיינדיל ע"ה נפטרה אלול שנת תקפ"ו, הרה"צ רבי נתן זצ"ל נשא זוו"ש אשר ילדה לו שני בנים, והרה"צ רבי נתן זצ"ל נתבקש לישיבה של מעלה ביום עשרה בטבת תר"ה ומנו"כ בעיר ברסלב. תולדותיו וקורות ימי חייו המופלאים נכתבו באריכות בספרו "ימי מוהרנ"ת", כוכבי אור, באש ובמים ועוד.

ו = בתו הרבנית הצדקת מרת חיה ע"ה אשת הרה"ג רבי אהרן שמעון זצ"ל אב"ד דק"ק יאמפעלע.

ז = בתו הרבנית הצדקת מרת שרה ע"ה אשת הרה"ג רבי חיים צבי זצ"ל מו"צ בק"ק קרעמניץ. הוא מוזכר ב"כתב הרבנות" של גיסו הגה"ק רבי מנחם מענדיל זי"ע אב"ד קרעמניץ הג"ל.

ח = בתו הרבנית הצדקת מרת דינה ע"ה אשת הרבני התורני רבי גדליה יונה זצ"ל מנו"כ בעיה"ק ירושלים תובב"א.

ירושיתו הרוחנית

כתב נכדו הגה"ק רבי ישראל מתתיהו זצ"ל בהקדמת ספר "אלפי ישראל", וז"ל :
... וגם מאא"ז הצדיק הגאון מו' דוד צבי ז"ל נשאר חיבור גדול על תנ"ך ע"ד הפשט ורמזים נפלאים ונוראים דברים העומדים ברומו של עולם, וחיבור על אבות ועוד כמה וכמה כתבים אשר הם מפוזרים בין נכדיו הרבנים הגדולים נ"י לעד במדינת רוסיא(יד). והנני מעתיר ומתחנן להש"י שישלח עזרי מקודש ונזכה להפיץ מעיינותיו חוצה וללכת באורם, וזכותם יעמוד לי להחייני במנוחה עלי תכל ולעסוק בתורה כל ימי חיי ולראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה, עכ"ל.

יד = במליצי אש הנ"ל כתב כי גם נכדו הג"ר אלי' ראזען מאושפעין נמצא תח"י כתבים מהגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע.

פרק ט'

ובכתבי הקודש נאמר

בפרק זה אנו מביאים רק את ההסכמות שכתב הגה"ק רבי דוד צבי הגדול זי"ע, את חלק התשו' להלכה כבר הבאנו לעיל ב"חלק השאלות ותשובות" סימנים ט - יג (עמו' קיח - קכו), והעתק מכתבו מפנקס הקהילה של העיר שאריגראד כבר הבאנו לעיל (פרק ז') עיי"ש.

א'

ספה"ק "משנת חכמים"

מהרה"ק רבי משולם פייבוש הלוי איש הורוביץ זצוקללה"ה

מק"ק קרעמיניץ

נדפס באוסטרהא שנת תקנ"ו

הסכמת

הרב המאור הגדול

הגאון המפורסם בכל קצוי ארץ

מוהר"ר דוד צבי אויערבאך זצ"ל

אב"ד דק"ק קרעמיניץ והגליל

הגם שדרכי גדר בעדי מלצאת בקן קולמסי לבא עה"ח באיזה כתבים והסכמות, אמנם ארעתא דבר מצוה כזו יצאתי חוץ לגדרי, וביותר שראיתי אשר כבר קדמוני רבני קשישא מפורסמי הדור הגאונים מאמשטרדם ומפרמישלא ומאה"ו ומגלוגא הן בעודנו בחיותיה המנוח הרבני המפורסם

החריף והבקי הוותיק מוהר"ר משולם פייבש הלוי איש הורוויץ אשר נתנו עדיהם על מחברתו מחברת עבודת הקודש אשר עמל ויגע בה מעודו לחבר על כל ששה סדרי משנה.

ועתה בהיותי פה ק"ק קרעמניץ על כסא הרבנות, הביאו אלי ספרו ספר מלחמותיו מן דורשי רשומות, וכמה פעמים שמתי עיין בחיבורו הקודש וראוי הוא להתפאר בהילולים כי לעין כל הקורא חיבורו מאליו יקרא. בו הלכות ימצאו הלכתא גבורתא דאיכא למשמע מני' ואחר בינותי בספרו חיבורו הקודש. ...אנכי אמרתי חלילה לי מחדו' ומנוע ממצוה רבה כזו, והנני מסכים לדברי הראשונים כדאי המה בלאו הכי להסכים עמהן להביא ספרו חיבור הקדוש לבית הדפוס, ואמינא להפך בעתה מנ... גדולי הדור ונגידי וגבירי אחינו בני ישראל להיותם לעזר לזה ולגדור על משיגי גבול מלהדפיס חיבור הזה שנית משך אשר גזרו הראשונים. ורבנן הו... דגזרו לעכב מלמשבקי למשיגי גבול, ומה רב טוב הצפון.

הב"ד המרצה בריצוי פיו להיות לרצון ומדבר לכבוד התורה

יום א' כ"ו ניסן תקנ"א לפ"ק פ"ה ק"ק קרעמניץ יצ"ו

נאום הק' דוד עבי אויערבאך
בהרב הגאון מוהר"ר אריה ליב זצ"ל
החונה פה ק"ק קרעמניץ והגליל יצ"ו.

* * *

ב'

ספה"ק מגיני ארץ - שלחן ערוך
נדפס בעיר ווין שנת תקנ"ז

הסכמת

הרב הגאון

אב"ד ור"מ דק"ק קרעמניץ והגלילות
במדינת רוסלאנד

אתם הדור ודורי דורות הבאים אחריהם, בואו והחזיקו טובה לאמר לפועלא
טבא יישר חילו הוא ניהא האדון הנכבד אנטאן שמיד מדפיס בעיר
מלוכה ווינא בדבר אשר התעורר האדון הנ"ל להדפיס ספר מגיני ארץ מאוד
נעלה כפי אשר נדפס בשנת תקי"ד בדפוס פרופס עם פר"ח וחידושי הגאון
אה"ע בדפוס יפה ומהודר, וכן ראינו והיגענו שופרא שופרא אשר פעל ועשה
האדון הנ"ל מעשה ידיו להתפאר, ונדרשתי מאת כבוד אהובי וגיסי התורני
והרבני הנגיד והקצין מו"ה שאול בהרבני הנגיד המנוח מו"ה אהרן הכהן
אפאטייקער זלה"ה מבראד להיות גם אני מסכים עם הרבנים המפורסמים
הגאונים דמדינות אשכנז אשר קדמוני לגדור גדר על כל בני עמינו שלא
יסיגו גבול המדפיס הנ"ל ובראותי ששאל כדת וכן הוא המידה לגדור גדר
במקום פסידא לתקנות המתנדבים להוציא הוצאות מרובות בהדפסת ספרים
להגדיל תורה לתומכו ולסעדו ולהרחיקו מניזקין, לכן אמרתי אף ידי תיכון
וזרועי תאמץ עם שאר הגאונים הנ"ל, חלילה להסיג גבול המדפיס בהדפסת
ספר הנ"ל לעשות כמתכונתו במשך וזמן שקבעו הרבנים הגאונים הנ"ל,
והעובר יהיה נחש כרוך על עקבו, חויא דרבנן דלית ליה אסותא, ואשר יביט
אל הנחש וחי. וד' יריק לו ברכה עד ימלא שפתותינו מלומר די.

יום ה' ר"ח כסלו תקנז"ל

הק' דוד צבי

באמ"ו הרב הגאון המנוח מה"ו ארי' ליב זלה"ה

אב"ד דק"ק הנ"ל והגלילות

* * *

ג'

ספה"ק "שערי דורא"

הנקרא איסור והיתר

מהגאון רבי יצחק מדורא זצוקללה"ה

נדפס בק"ק זאסלב בעיר מיידן תקס"ז

הסכמות

הרב הגאון הגדול המפורסם

איש אלקים

מוהר"ר דוד צבי אב"ד דק"ק קרעמניץ והקרייז

ומצ"פ לק"ק מאהלוב

אחרי ראותי במכתב אשר הגיע מהרבני המופלא המושלם מוהר"ר דוד בהמנוח מו' חיים זללה"ה, ועם ה"ה הרבני הנגיד והקצין מפורסם מו' יהודה לייב במוהר"ר ניסן מק"ק זאסלב נדבת רוחם ד' סמכתנהו להעלות על זכרונם עניני הספר הקדוש שערי דורא הוא מפתח המקור לכל העוסקים בהלכות איסור והיתר. וזה כבר נשבח מתלמידי הוראה.

עתה העיר ה' רוחם להביא ספר הזה בדפוס חדש בק"ק זאסלב. והנה רבים מתאווים תאווה לעיין בזה להאיר להם הדרך שילכו בה. ומדאגה מדבר המדפיס פן ואולי רוצים להדפיס פעם שנית בדפוס אחר וישיג גבולו, לזאת מצאתי עצמי מחויב בדבר להזהיר באזהרה לשום איש להשיג גבול עד צאת עשר שנים מגמר הדפוס.

ולשומע יונעם ויבא עליו ברכת טוב. מלבד שיהי' בידם הסכמה מחכמי הוראה.

הכ"ד המדבר לכבוד הספר הקדוש הזה ובא על החתום

דוד צבי אויערבך חונה פה ק"ק קרעמניץ
והקרייז ומצ"פ לק"ק מאהלוב

* * *

ד'

ספה"ק מדרש רבה

ע"פ "מתנות כהונה" ו"אסיפת אמרים"

נדפס במאהלוב תק"ע

הסכמות

הרב המאה"ג הגאון הגדול המפורסם

חסיד ועניו בוצינא קדישא, קדוש יאמר לו

מו"ה דוד עבי אווערבאך זללה"ה

שהיה אב"ד דקהלתינו

ודק' קרעמניץ והקרייז

ימים רבים לישראל, מעת אשר נדפסו ספרי הבתים, וברבות הימים הם נמעטים, נכבד היום בהגלות נגלות, פנת יקרות שיר המעלות, ביום הוחל בית ד' להבנות ע"י אנשי חיל רב פעולות, ה"ה הרבני החריף הנגיד מוהר"ר ארי' ליבוש בהרבני הנגיד מו"ה עבי הירש ליקאטשיר, והשני בדומה לו, ה"ה חב"א האברך והרבני הנגיד מוהר"ר עבי זאב בהרבני הנגיד מוהר"ר דוד יצ"ו מפה, המה יסדו בית ד' החדש, עשאוהו בכלי מלא וגדוש, גדול יהי' הבית הזה האחרון מן הראשונים אשר מעולם, אשר חוברו לה יחדיו שני המאורות הגדולים, בקנה אחד עולים, בית אחד בונה שתי בתים, יחדיו יהיו מחובר הב"ח והדו"פ על הארבעה טורים, והנה הם עושים חדשה בארץ, אשר כמוהו לא נהייתה מעולם, ולזאת ראוי להחזיק טיבותא לנפשיהו, וכבר ראיתי בידם הסכמה מכבוד הרב הגאון החסיד המפורסם מו"ה לוי יצחק נ"י אב"ד דק"ד בארדיטשוב, וגם אני כמותו לגזור אומר, לבל ירים איש את ידו להדפיס ספרי הטורים עם הפירושים הנ"ל, הן בתבנית זה, והן בתבנית אחר, ואפי' עם פי' אחד מהם, עד משך עשרה שנים.

והנה ראה ונראה לפני המדרש רבה הנדפס בדפוס שלהם, עם פי' אסיפת אמרים, הנאסף ע"י חב"א האברך מוה"ר עבי זאב הנ"ל, ואמרתי לפעלא טבא יישר חילו, ומפני הני בעלי רעתן המשיגי גבול, אסרתי באיסור

דורש יבנה

על

ספר בראשית

עם פירוש מנחם בניה בפני אשר נדפס

בבית המדעים בשנת ת"א

למנחם בניה לראשון במסרים כל דבר אשר נדפס

המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

נדפס

במלואו

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

המסרים המסרים רב המדפסים אשר נדפסו ב"מ

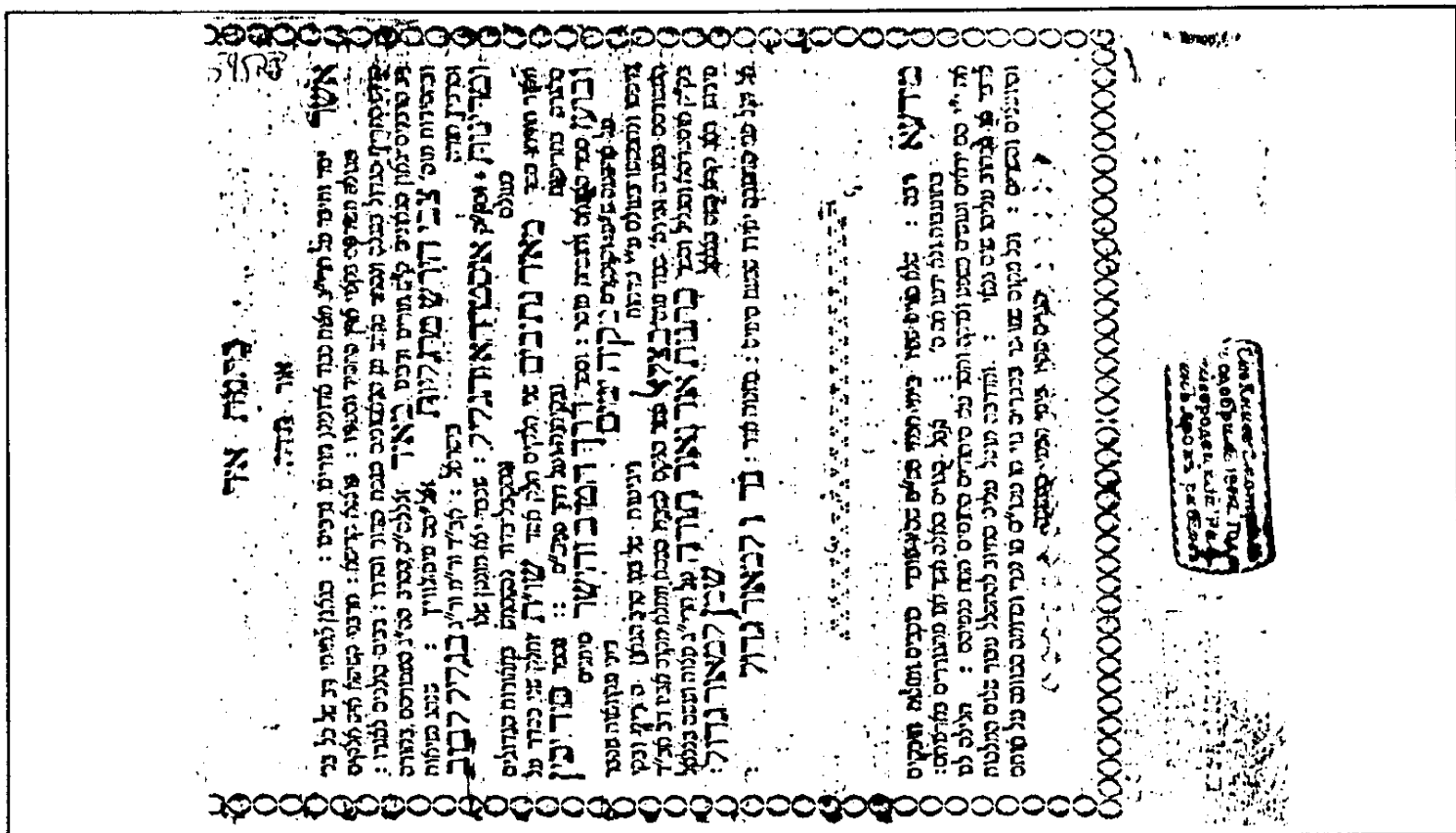
כולל ואיסור מוסיף, לבל ירים איש להדפיס המדרש רבה, הן בחיבורו עם הפירוש אסיפת אמרים, והן בלתי הפירוש הנ"ל, והן הפירוש אסיפת אמרים בפני עצמו, עד משך חמשה עשר שנים מכלות הדפסת המדרש בדפוס שלהם, הן במדינה זו והן במדינה אחרת, וכל העובר על דברינו אלה, אף ע"י גירי דילי ליטרקי חיוויא דרבנן דלית ליה אסותא, ולהשומע יונעם ותבא עליו ברכת טוב.

אך כח ההסכמה שהי' להמדפיס דק"ק אוסטרעא, לא זזה ממקומה ומחויבים המדפיסים דפה להשיג כח והרשאה מהמדפיסים דק"ק אוסטרעא.

הב"ד המדבר לכבוד התורה ולומדיה
היום יום א' י"ט כסליו תקס"ח לפ"ק פה"ק מאהלוב יצ"ו

דוד צבי אווערבך חפ"ק מאהלוב
ומעודתו פרוסה בק"ק קרעמניץ והקרייז

* * *

ה'
ספה"ק משנה תורה – להרמב"ם
נדפס בארדיטשוב תקס"ח

הסכמת
הרב הגאון המפורסם
בוצינא דנהורא
מוהר"ר דוד צבי נ"י
אב"ד ור"מ דק"ק קרעמניץ והגליל

נדרשתי לאשר בקשו ממני בנדון אשר נתעורר ה"ה הרבני הנגיד מוהר"ר שמואל מדפיס דק"ק אוסטראה לזכות את הרבים להדפיס ספרי הי"ד להרמב"ם ז"ל, וכבר עוסק בזה, וצריך הוצאת הון רב, ומחשש השגת הנני מסכים לגבול שגבלו כבר בתוקף גזירת נח"ש שלא יודפס ספרי הרמב"ם ז"ל הנ"ל בשום מקום בלתי רשות מוהר"ש הנ"ל משך חמש עשרה שנים, ולשומע תבא ברכת טוב.

כ"ד מדבר לכבוד התורה ולומדיה

הק' דוד צבי
בהגאון המפורסם מו' אריה ליבוש ז"ל אווערבך
החונה בק"ק קרעמניץ והקרייז

* * *

ו'

ספה"ק "כתנות אור"

הרה"ק רבי מאיר מרגליות זצוקללה"ה

אב"ד ור"מ בגליל לבוב והמדינה, ובק"ק אוסטרעהא והגליל

נדפס בבארדיטשוב שנת תקע"ו

כתב יושר דברי אמת

תפסו להני גברי רבים וכן שלימים הרבנים המאורות הגדולים גאוני הזמן צדיקים ועמודי יסודי העולם המפורסמים אשר אופד מאז מקדם המליצו ובקשו למלאות יד בנו של הגאון המחבר זצלה"ה ה"ה הרב הגאון המפורסם בתורה וביראה החריף ובקי כבנו מוה"ר בעלאל רב אב"ד בק' אוסטרעהא והגליל. וגם הזהירו וגזרו בגזירות נח"ש לבל ירום איש להדפיס שום ספר מן ספרי הגאון המחבר בלי רשות בנו הרב הנ"ל כאשר המה בכתובים. אך מחמת הוצאות הדפוס לא הצגנו תבנית יד של כל אחד ואחד ככתבם וכלשונם.

ואלה שמותם של החתומים:

נאום המאיר הקטן בן ארי החי הגאון, גדול מרבן שמו מוהר"ר יעקב ישראל זצק"ל יכונה יעב"ץ.

נאום אברהם יהושע העשיל מזמיגראד, הח' בק"ק קאלבסוב, אב"ד דק' אפטא.

ונאום דוד עבי בהגאון מו' אריה ליב ז"ל אוזיערבאך אב"ד דק' קרעמניץ וק"ק מאהלוב

נאום חיים סג"ל לנרא מבראד

נאום אריה ליב אב"ד דק"ק אפטא וק"ק שאחטשוב.

נאום לוי יצחק בהגאון מהור"ם אב"ד מק"ק ברדיטשוב.

ונאום מאיר החונה בק"ק בראד והקרייז.

ונאום נפתלי יכונה הירץ חפ"ק שדה לבן,
לבד ממכריו על האבות קלויז דק' אוסטרעהא.

ונאום שמואל בהגאון מו"ה יצחק דוב בער ק' מיאזלוויץ,
אב"ד זאלישטיק וזהקרייז.

ונאום חנניא ליפמן מייזילק חפ"ק פיעטרקוב.

ונאום משלם זוסי' במ"ל מהאניפאלי.

ונאום אשר צבי בהמנוח מוה"ר דוד, מ"מ דק"ק אוסטרעהא.

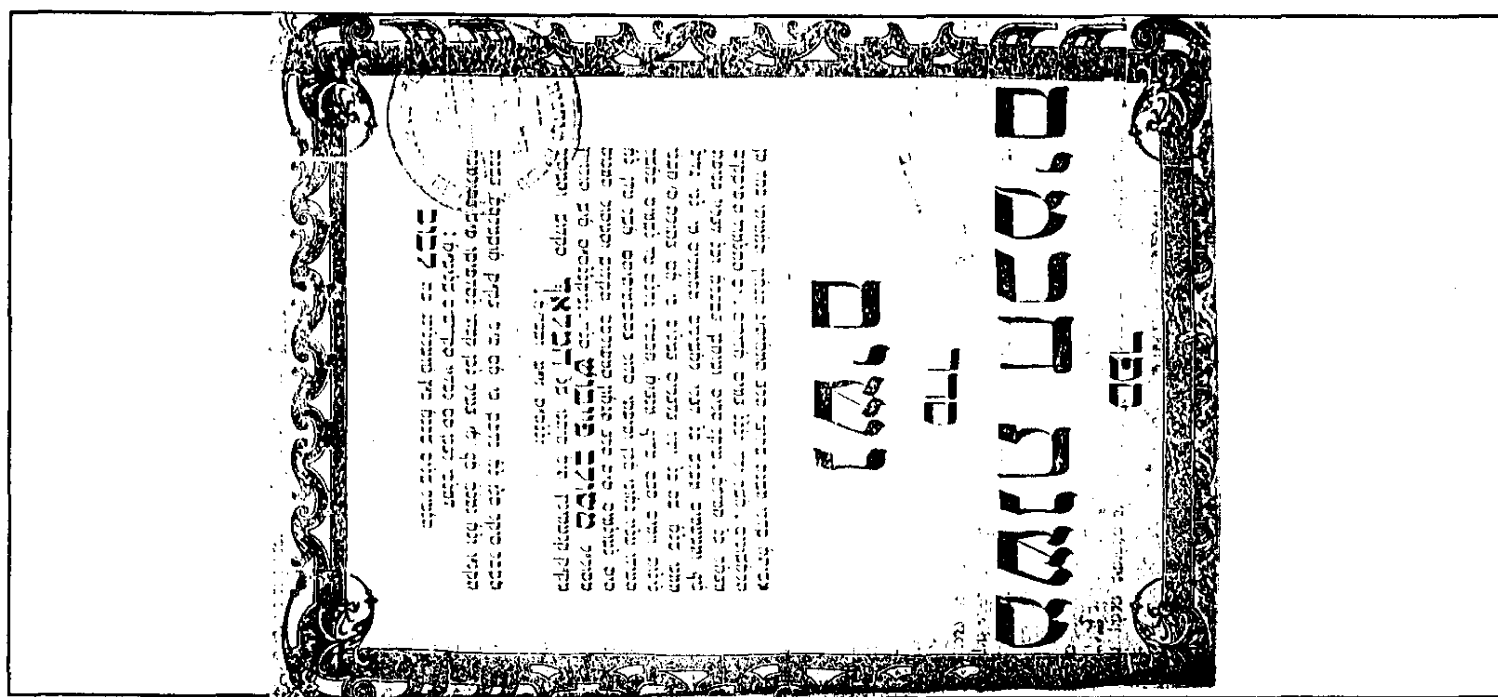
ונאום ישראל מ"מ דק' קאזניץ.

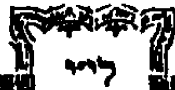
ונאום חיים במ"ה צבי מקראסני.

נאום יוסף יצחק במ"ה אברהם מ"מ דק' פלגאה.

נאום יוסף במ"ה ישכר בער מק' קאמינקעי.

* * *

בְּצִוּוֹת אֵין וְיֵנִחַ עֲלֵיהֶם תָּבֵל : עֲקָרֵיהֶם כְּבִידָהּ בְּחֻצוֹת אֱלֹהֵינוּ יִפְרֹד :

ס פ ר

שאלות ותשובות

ועוטק הלכות בסוגיות הש"ס רבינו משולם איגרא וצלה

הַיָּדוּר אַתָּם רָאוּ סָפֵר אִישׁ חַי רַב פְּעָלִים . אֲשֶׁר מִרְחֵם מִשְׁחָד קִדְשׁוֹ שְׂמִים , לֹא נִחַנָּה סְעוּלָם עוֹכֵר וְלֹא נָגַע בַּת יָדִים , תּוֹרַת כּוֹלֵת כְּמִקְרָא אַחַת סוֹכֵר , צִפְנָה פִּעְנָה כָּל נַעֲלָם וְחָקֵר , בְּעוֹצֵם וְיִישׁוּתוֹ וּבִקְיָאוֹתוֹ חֲרָא נִפְלְאוֹת , כָּל חֲכָמֵי דְרוּוֹ תּוֹרַת יִבְקָשׁוּ מִמֵּיחָ כְּמִסְלָאֵךְ ח' צִבְאוֹת , ח' אֲדֻנּוּ מוֹרֵנוּ נֶאֱוֹן הַנְּאוֹנִים , רַבֵּן שֶׁל כָּל בְּנֵי הַנִּלְחָ , שֶׁר הַתּוֹרָה וְחִירָאָה , אִסְפַּקְלֵרִיא הַמֵּאִירָה , יוֹדֵר בְּרוּרוֹ , חֲכִיבָא דִּיחֻדְרָא , כַּחַד סִדְרָא קִדְמָא , שְׂמֵר חֲקִדּוֹשׁ וְתַחֲלִחוּ מִלֵּאָה אֲרִין , מִרְנָא וּרְכִנָּא רַבִּינוּ מִשׁוּלָם אִיגְרָא וְצוֹקְלָחָהּ , אֲשֶׁר דְּרַבִּין תּוֹרָה בִּישִׁיבָה שִׁיט כַּח מְסִיכָה , מְסִיכָה חֲכָמִים וְנֶאֱוֹנִים , בְּקִ"ק מִיִּסְבִּיגִין וּבְקִ"ק פֶּרַעַשְׁבוֹרְג (שֶׁ שֶׁ) מְנוּחָהוּ כְּבוֹד , וְהוּא בֵּן אִישׁ צִדִּיק חֲכָמִים מוֹ"ח שְׂמִישׁוֹן וְצִ"ל . וְנִהְנֵדֵל עַל בְּרַכִּי וְקִנּוּ הַנְּאֹן הַקִּדּוֹשׁ מוֹ"ח פִּישֶׁל וְצִ"ל . שִׁישַׁב עַל כִּסֵּא אֲבִיו הַנְּאֹן הַגִּדּוֹל מוֹ"ח מִשׁוּלָם וְצִ"ל אֲבִיד רִיקָה וְקִ"ק קְאֵלִימִיָּא וְנִכְד הַנְּאֹן הַגִּדּוֹל מוֹ"ח מִשׁוּלָם וְצִ"ל אֲבִיד רִיקָה לְבוֹב . וְנִכְד הַנְּאֹן הַגִּדּוֹל כַּעַל חֲסִחֵר . שׁוֹ"ח פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ וְנִכְנֵי שֶׁלְכֹה וְצִ"ל . וְרַבִּינוּ וְצִ"ל הִיחֲחֵן הַנְּאֹן הַמְּסוּרָה מוֹ"ח יִצְחָק הַלִּוי אִישׁ הוֹרְוִיין אֲבִיד רִיקָה הַמְּבוֹרֵג וְכוּחֵם יֵן עֲלֵינוּ וְצִ"ל כָּל יִשְׂרָאֵל וְיֵע :

הַיָּדִיאוּ לְאוֹר הַרַב מוֹ"ח מִשׁוּלָם נִי מַעֲנִידֶםבוֹרְג בֵּן יוֹדֵר לְבָחוּ הַיְחִירָה שֶׁל רַבִּינוּ הַחֲסִחֵר וְצִ"ל :

ווארשא

ברסוף ר' שנה תרמ"ה לפ"ק

התיקונים וההוספות שבהוצאת זו נערכו

על ידי ר' ישראל קלמהולץ.

נדפס מחדש בישראל שנת תשכ"ח

צ"י פאר הספר ירושלים

הוצאת הספר : מוסד הרב קוק : תל אביב - יפו : הוצאת הספר : מוסד הרב קוק : תל אביב - יפו